

ΠΑΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τοκ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ.
Αριθμός Άδειας
4026

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 ΚΕΜΠΑ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθηναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203

Λόγος ν, ακούς
Λόγος ν, ακούς
Ραδιόφωνο

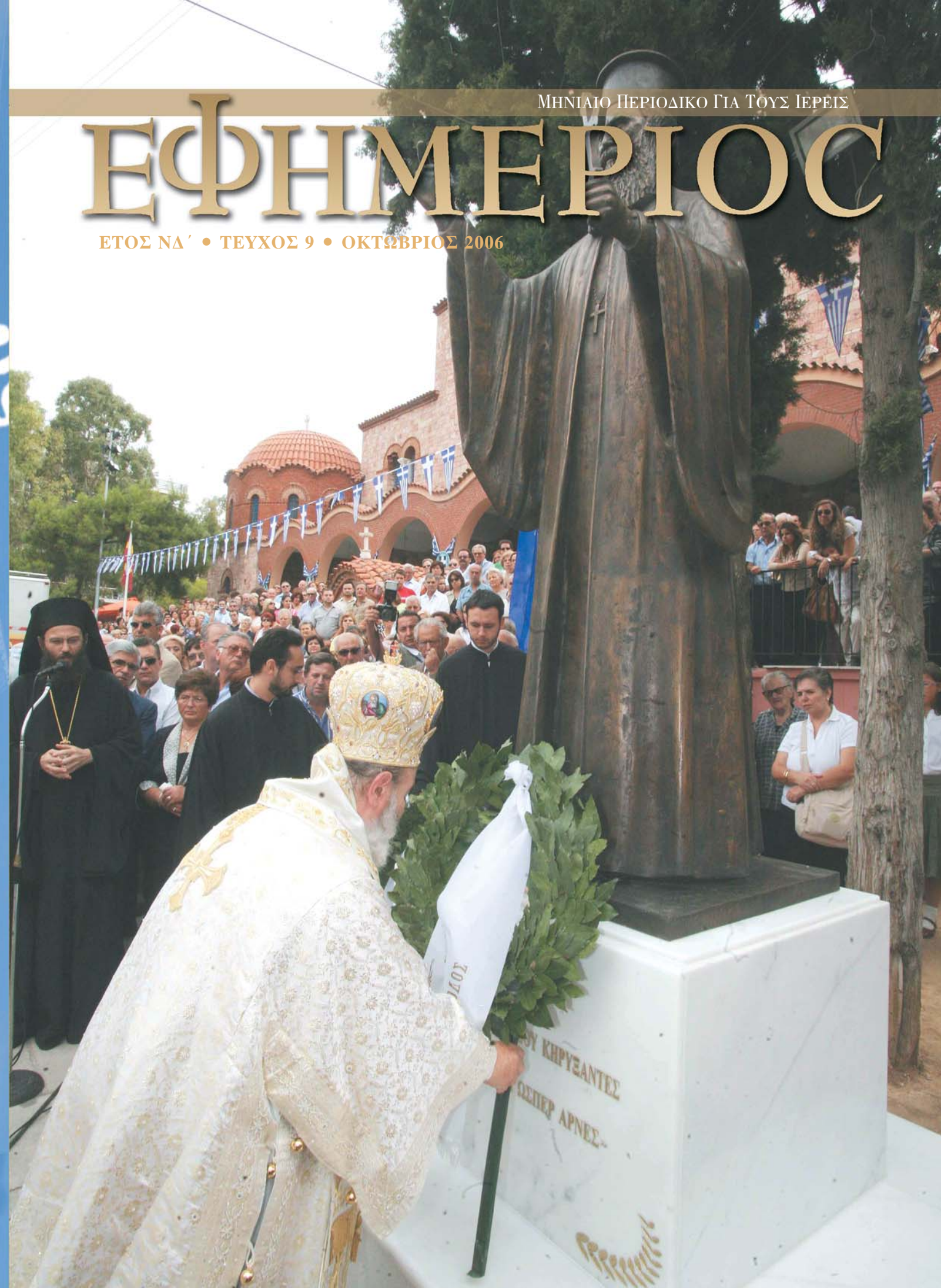

ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ' • ΤΕΥΧΟΣ 9 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2006

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 210 72.72.234, Fax: 210 72.72.247
e-mail "Εφημερίον": lhatzifoti@hotmail.com

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ
του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης
Ελλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
Κλάδος Εκδόσεων
της Μορφωτικής και Έπικοινωνιακής
Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ:
Ο Αρχιγραμματέων της Ι. Συνόδου
Αρχιμ. Κύριλλος Μισιακούλης
Γασιού 1, 11521 Αθήνα

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ:
Λίτσα Ι. Χατζηφώτη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ:
Σωκράτης Μαυρογόνατος
Γασιού 1, 11521 Αθήνα

Στοιχειοθεσία - Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Γασιού 1 - 115 21 Αθήνα
Τηλ.: 210-7272.356 - Fax 210-7272.380
http://www.apostoliki-diakonia.gr

ΕΞΟΦΥΛΛΟ:

Στις 17 Σεπτεμβρίου 2006 ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος αποκάλυψε στον προαύλιο χώρο του Ι. Ν. Αγίας Σοφίας Ν. Ψυχικού το μνημείο για τους «αδίκω θανάτω τελειωθέντας κληρικούς», ως απότιση φόρου τιμής σε εκείνους τους Κληρικούς που χάθηκαν από την άφροσύνη συνανθρώπων υπερασπιζόμενοι την ειρήνη και ως παράδειγμα αυτοθυσίας για τους έπιγενομένους. Ένα συγκινητικό στιγμιότυπο μνήμης και διδαχής....

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Έπισκοπικά Γράμματα Σεβ. Μητροπολίτου Άχελώου	σελ. 3
Πατμιακά Μ.Γ. Βαρβούνη	σελ. 4-5
Συμβαίνουν - Συνέβησαν - Θα Συμβούν	σελ. 6-11
Στρατιωτικοί Ίερείς στον Πόλεμο του 1912 Έπισκόπου Φαναρίου κ. Άγαθαγγέλου ..	σελ. 11
Μνημείο για τους άδικω θανάτω τελειωθέντας μάρτυρας κληρικούς Μακ. Αρχιεπισκόπου κ. Χριστοδούλου	σελ. 12-14
Προσκυνηματικές περιηγήσεις: Θεολογική θεμελίωση Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου	σελ. 15-18
Σκέψεις για την ιεραποστολή του Ίερέως Έγκύκλιος ύπ' αριθμ. 67	σελ. 19-21
Το άνιαρό κήρυγμα Πρωτοπρ. Βασιλείου Θερμοῦ	σελ. 22-23
Το βήμα των άναγνωστών	σελ. 24-26
Ειδήσεις και Σχόλια Κωνσταντίνου Χολέβα	σελ. 27-28
Βιβλιο-Δισκο-παρουσιάσεις	σελ. 29
Ο Λόγος του Θεού: Αρχιμ. Παντελεήμονος Μουτάφη	σελ. 30
Φωτογραφικά Στιγμιότυπα	σελ. 31

Έπισκοπικά Γράμματα

Άγαπητέ Συμπρεσβύτερε,

Με το ιερατικό χάρισμα συμμετέχεις στο προφητικό αξίωμα του Χριστού. Σε τούτο διαφέρεις από τους Ίερείς της Π. Διαθήκης, οί όποιοι, ως μοναδικό και άποκλειστικό έργο τους είχαν την τελετουργία: «τας λατρείας έπιτελοῦντες» (Έβρ. θ' 6). Σύ, όμως, ως Ίερεύς του αιώνιου Αρχιερέως Χριστού, έχεις το χάρισμα να «ιεουργείς το Εὐάγγελιον του Θεού» (Ρωμ. ιε' 16), το όποιο αναφέρεται τόσο στην λειτουργική μετάδοση της θεϊκής Χάρης, δια της τέλεσης των Ίερών Άκολουθιών και Μυστηρίων όσο και στην διακομία του λόγου. Στην Εκκλησία μας, η Χάρις και ο Λόγος δέν διαχωρίζονται. Ούτε μόνο Χάρις, ούτε μόνο Λόγος, αλλά όπου Χάρις εκεί και Λόγος Θεού.

Υπάρχει, βέβαια, το θέμα των μη θεολόγων Ίερέων. Η έλλειψη, όμως, άνωτάτης εκπαίδευσης δέν σημαίνει ότι οί μη θεολόγοι Ίερείς πρέπει να διαγράψουν από τη διακονία τους, το κήρυγμα του λόγου, δια παντός. Και τούτο, διότι το κήρυγμα είναι βέβαια ζήτημα μορφώσεως, είναι όμως, ταυτόχρονα και ζήτημα πίστεως και καρπός βιώματος. Όταν ο μη θεολόγος Ίερεύς, από το ένα μέρος μελετά συνεχώς και ιδιαίτερα διαβάζει σχετικά κηρυκτικά βοηθήματα και, από το άλλο, βιώνει συνειδητά όσα τελεί στο Ναό, τότε σιγά-σιγά θα δημιουργήσει ένα πνευματικό κεφάλαιο και θα αποκτήσει βιώματα, τα όποια κατά ένα φυσικό και άβίαστο τρόπο θα μεταδίδει στο ποίμνιό του. Στη μακρά ιερατική μου πορεία έχω γνωρί-

σει άπλους και όλίγων γραμμάτων Ίερείς, οί όποιοι με τον θερμουργό ζήλο και τον ένθεο λόγο τους ενέπνεαν τους ένοριτες τους και τους οδηγούσαν σε μια ζωή μετανοίας και θεοσεβείας.

Άλλά και εάν, τελικά, δέν μπορείς να κηρύξεις άπ' Άμβωνος, μπορείς κάλλιστα να αποδώσεις στις κατ' ιδίαν διαπροσωπικές συζητήσεις. Στις έκτός του Ναού ποιμαντικές δραστηριότητές σου, μπορείς, με άπλά λόγια, να μεταδίδεις στους ένοριτες σου την πίστη, την έλπίδα, τη χαρά, την αγωνιστικότητα, την άγάπη του Θεού. Δέν μπορείς να «βγάλεις λόγο», γραμμένο σε χαρτιά ή άγραφο, μπορείς όμως να πεις δύο λόγια Χριστού σε μια οικογένεια, σε μια συντροφιά νέων, σε ένα Σχολείο, σε μια κοινωνική συγκέντρωση. Πάντως, χριστιανός Ίερεύς «βουβός», δέν νοείται!

Μάθε, άγαπητέ, να αξιολογείς τον έλεύθερο χρόνο σου μελετώντας θεολογικά περιοδικά και βιβλία. Άγάπησε τη μελέτη. Πλούτισε τον έαυτό σου με σκέψεις και ιδέες που θα σου είναι χρήσιμες για το κηρυκτικό σου έργο. Γέμισε το καντήλι της ιερατικής σου ψυχής με το έλατο του θεϊκού λόγου και παρακάλε τον Φωτοδότη Χριστό να ανάβει την θρυαλλίδα του. Το καντήλι και το-κερί του θεϊκού λόγου δέν πρέπει να παραμένουν ποτέ σβηστά, όπως ακριβώς το φροντίζεις και για τα καντήλια του Ναού σου!

Με πολλές εύχές

† Ο Α.Ε.

Πρόσφατα κυκλοφορήθηκε ένα ακόμη επιστημονικά ενδιαφέρον βιβλίο που αναφέρεται στην μεγάλη διαχρονική προσφορά της Ίερας Μονής του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου Πάτμου, που υπήρξε για αιώνες, και συνεχίζει να είναι, πνευματικός φάρος ὀρθόδοξης χριστιανικής ἀκτινοβολίας για ὄλο τὸ Αἰγαῖο, καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο εὐρύτερα. Πρόκειται για τὴν ἔκδοση τοῦ Ἀντίπα-Παύλου Νικηταρά, Καθηγουμένου καὶ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Πάτμου, Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία καὶ Ἱερά Μονὴ Πάτμου. Κατερίνη 2005, ἔκδ. Ἐπέκταση, σειρά «Νομοκανονικὴ Βιβλιοθήκη» ἀρ. 8, σελ. 368.

Πατμιακά

Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗΣ
Ἀναπληρωτὴς Καθηγητὴς
τοῦ Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης

Ὁ καλοτυπωμένος καὶ φροντισμένος αὐτὸς τόμος περιέχει τὴν βελτιωμένη καὶ συμπληρωμένη μορφή τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ π. Ἀντίπα-Παύλου Νικηταρά, πού ἐγκρίθηκε τὸ 1998 ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολή τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Ὁ συγγραφέας, πού μόνασε στὴν Πάτμο (1986-1997) καὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος (1997-1999) ἐπανῆλθε στὴν Πάτμο καὶ ἀνεδείχθη Ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Αγίου Ιωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ Πατριαρχικὸς Ἐξάρχος Πάτμου δυὸ περίπου χρόνια μετὰ τὴν συγγραφή τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ παρόντος τόμου. Ἔτσι, κατέλαβε τὸ ἀξίωμα τὴν ἱστορία καὶ τὴν νομοκανονικὴ θεώρηση τοῦ ὁποῦ εἶχε ἤδη ἐπιστημονικὰ ἐξετάσει, σὲ χρόνο βέβαια ἀνύποπτο γιὰ τὴν μετέπειτα ἐξέλιξή του. Γιὰ τὶς συγγραφικὲς καὶ ἐρευνητικὲς ἐπιδόσεις του, ὁ π. Ἀντίπας-Παῦλος Νικηταρᾶς ἀναγορεύθηκε, τὸ 2003, ἐπίτιμος διδάκτορας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Oradea, στὴ Ρουμανία, γεγονός πού ἀποδεικνύει τὴν διορθόδοξη ἀπήχηση τοῦ ἔργου του.

Ὁ τόμος, ἀφιερωμένος στὴν Α.Θ.Π. τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖο, τὸν

κυριάρχη ἐπίσκοπο τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας τῆς Πάτμου, ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα κεφάλαια καὶ ἓνα παράρτημα ἀνέκδοτων πηγῶν. Στὸ α' κεφ. (σελ. 17-29) ἐξετάζεται ἡ ἱστορικὴ προέλευση, ἡ ἐξέλιξη καὶ τὸ οὐσιαστικὸ ἐκκλησιαστικὸ περιεχόμενο τοῦ ἀξιώματος τοῦ «Ἐξάρχου». Στὸ β' κεφ. (σελ. 33-89) ὁ συγγραφέας ἐξετάζει τὶς ἱστορικὲς καταβολὲς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας τῆς Πάτμου, τὴν ὀργάνωση τῆς μοναστικῆς ζωῆς στὸ νησί στὰ χρόνια τοῦ αὐτοκράτορα Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ ἢ οὐσιαστικὴ συμβολὴ τῆς προσωπικότητας τοῦ Ὁσίου Χριστοδούλου, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐτεξούσιο τῆς Μονῆς καὶ τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὴν κοίμηση τοῦ ὁσίου (τὸ 1093) ὡς καὶ τὸ 1453 ἢ ἀνεξαρτησία τῆς Μονῆς κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴ περίοδο (1453-1912), κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἰταλοκρατίας τῶν Δωδεκανήσων (1912-1947) καὶ ἀπὸ τὴν ἔνωση τοῦ νησιοῦ μετὰ τὴν Ἑλλάδα (1947) ὡς σήμερα.

Στὸ γ' κεφ. (σελ. 93-185) ἐξετάζεται τὸ ἀξίωμα, οἱ δικαιοδοσίαι καὶ τὸ ἔργο τοῦ ἐκάστοτε Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Πάτμου, ὡς καὶ τὶς μέρες μας καὶ παρέχεται ἓνας πλήρης καὶ διαφωτιστικὸς ὀνομαστικὸς καὶ χρονολογικὸς κατάλογος τῶν Πατριαρχικῶν Ἐξάρχων τῆς Πάτμου, πολῦτιμος γιὰ τὸν ἱστορικὸ τοῦ μέλλοντος καὶ στηριγμένος σὲ ἀψογὴ γνώση τοῦ σχετικοῦ βιβλιογραφικοῦ καὶ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ὕλικου τῆς παλαιφάτης πατμιακῆς Μονῆς. Τέλος, παρέχεται ἓνας ἐκτενὴς κατάλογος τῶν μονῶν, τῶν καθισμάτων καὶ τῶν ναῶν πού τελοῦν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσία τοῦ Ἐξάρχου τῆς Πάτμου.

Στὸ δ' καὶ τελευταῖο κεφ. (σελ. 189-219) ἐξετάζονται ἡ σχέση τῆς Ἐξαρχίας μετὰ τὴν ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση καὶ ἡ Πατμιάδα Πατριαρχικὴ Σχολή, οἱ λόγοι καὶ οἱ διδάσκαλοι πού ἔδρασαν στὰ πλαίσια τῆς ἐξαρχίας, ἡ περίφημη βιβλιοθήκη τῆς μονῆς τοῦ Αγίου Ιωάννη τοῦ Θεολόγου, ἀπὸ τὴν ἰδρυσὴ τῆς μέχρι καὶ τὶς μέρες μας, οἱ κωδικογραφικὲς ἐργασίες στὴ Μονή, ἀλλὰ καὶ ἡ οὐσιαστικὴ ὑποστήριξη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν τεχνῶν ἀπὸ τὴν Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία τῆς Πάτμου καὶ τὴν πατμιακὴ Μονή. Ὁ τόμος ὀλοκληρῶνεται μετὰ συμπεράσματα (σελ. 221-225), πηγές-βιβλιογρα-

φία (σελ. 227-245) πού φανερόνουν τὴν ἔκταση, τὸ βάθος καὶ τὴν πρωτοτυπία τῆς ἔρευνας πού προηγήθηκε τῆς συγγραφῆς, ἀλλὰ καὶ χάρτη τῆς Πάτμου (σελ. 247). Στὸ παράρτημα τῶν πηγῶν (σελ. 251-368) δημοσιεύονται ἢ ἀναδημοσιεύονται εἴκοσι σημαντικὰ ἔγγραφα ἀπὸ τὸ χρυσόβουλο τοῦ Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1088) ὡς τὸ σχετικὸ μετὰ τὴ Μονὴ σιγίλλιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχη Δημητρίου Α' (1989), βυζαντινὰ ἔγγραφα καὶ πατριαρχικὰ μολυβδόβουλα καὶ γράμματα πού καλύπτουν ἔννιακόσια χρόνια παρουσίας καὶ προσφορᾶς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας καὶ τῆς Μονῆς τῆς Πάτμου, ὄχι μόνο στὸν ἄνθρωπο τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Ἀν. Μεσογείου, ἀλλὰ καὶ στὸν ὀρθόδοξο κόσμο γενικότερα.

Ὁ τόμος αὐτός, ἀψογὸς ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἀποψη, εἶναι ἔργο ἐπιστήμης καὶ ἀγάπης καὶ στηρίζεται ὄχι μόνο στὴ βιωματικὴ προσέγγιση ἑνὸς βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ πού συνεχίζει νὰ εἶναι ζωντανὸς καὶ πολλαπλὰ παραγωγικὸς, ἀλλὰ καὶ σὲ πλῆθος ἀνέκδοτων πληροφοριῶν ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα, τὴν βιβλιοθήκη καὶ τοὺς κώδικες τῆς Μονῆς τῆς Πάτμου. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε καὶ ἔχει χρησιμοποιηθεῖ ὡς πηγή ἀντλήσης πληροφοριῶν καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐπιστημονικὲς ἢ ἐπιστημονικοφανεῖς μελέτες, καθὼς διακρίνεται τόσο γιὰ τὴν ἀκρίβεια τοῦ ὕλικου του, ὅσο καὶ γιὰ τὴν αὐστηρὴ ἐπιστημονικὴ του προσέγγιση, ἢ ὁποῖα ὡστόσο συνδυάζεται μετὰ ἓνα γλαφυρὸ καὶ ἐμπνευσμένο λόγο. Ὁ συγγραφέας μᾶς δείχνει ζωντανὰ καὶ παραστατικὰ τὴν εὐεργετικὴ δράση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὸ Γένος, πού μέσῳ τῶν Μονῶν καὶ τῶν Μητροπόλεων του ἐξακτινώνεται ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Ὀρθοδοξίας, τὸ Φανάρι, στὴν περιφέρεια τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἐπιχειρεῖ μίαν σύνθετη ἐρμηνεία τοῦ μοναστικοῦ καὶ ἐξαρχικοῦ καθεστώτος τῆς Πάτμου, ὅπως δὲν ἔχει ὡς σήμερα πραγματοποιηθεῖ, μετὰ λόγῳ ζωντανὸ καὶ ἐναργῆ, χωρὶς τὰ ὑφολογικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν κειμένων πνευματικῆς οἰκοδομῆς.

Τὸ ἐκκλησιαστικὸ καθεστὼς τῆς Πάτμου καὶ τῶν γειτονικῶν τῆς νησιῶν, ὅπως ἔχει καθιερωθεῖ ἤδη ἀπὸ τὸν 13ο αἰῶνα, εἶναι ἰδιότυπο καὶ μοναδικὸ σήμερα στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, καὶ τὴν μοναδικότητα αὐτὴ ἀναλύει σὲ

βάθος καὶ πλάτος, διαχρονικὰ καὶ συγχρονικὰ ἢ παρούσα πυκνὴ καὶ πρωτότυπη μελέτη. Μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς καταφαίνεται πὼς τὰ μοναστήρια μας, πέρα ἀπὸ κέντρα ἀσκήσεως καὶ προσευχῆς, ἀνέλαβαν ἐπίσης τὸν ρόλο τῶν πολιτιστικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν κέντρων, ἀφοῦ γιὰ τὸ Γένος μας, ἰδίως κατὰ τοὺς αἰῶνες τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, δὲν υπῆρχε ὀργανωμένη πολιτισμικὴ καὶ πνευματικὴ δράση ἐρήμην τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ μοναχισμοῦ.

Τὴν πραγματικότητα αὐτὴ εἶναι πού προσπαθοῦν νὰ ἀμφισβητήσουν ἐμμέσῳ διάφοροι κύκλοι διανοουμένων στὴν σύγχρονη Ἑλλάδα, χαρακτηρίζοντας τὴν ἐκκλησιαστικὴ παιδεία καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ πολιτισμικὴ προσφορὰ ὡς δῆθεν ὀπισθοδρομικὴ ἢ συντηρητικὴ. Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖ μίαν ὀλοκληρωμένη καὶ σαφῆ ἀπάντηση στὶς προσπάθειές τους. Καταδεικνύει, μετὰ τὸν πιὸ σαφῆ τρόπο, πὼς ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκηση εὐνόησε τὴν ἀνάπτυξη τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ διαφωτισμοῦ» στὸν τουρκοκρατούμενο Ἑλληνισμό, καὶ πὼς αὐτὸς υπῆρξε οὐσιαστικὰ ἢ ἀπαραίτητη βάση τόσο γιὰ τὸν νεοελληνικὸ διαφωτισμό, ὅσο καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἔθνικὴ ἀφύπνιση τοῦ Γένους. Μετὰ ἀπὸ τὸν τρόπο δείχνει τὴν προσφορὰ τῆς Μονῆς καὶ τῆς Ἐξαρχίας στὴν ὀρθόδοξη καὶ πνευματικὴ κατάρτιση ἀπείρων Ἑλληνοπαίδων, τὴν προσφορὰ τῆς στὰ γράμματα, στὶς τέχνες καὶ, κυρίως, στὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία καὶ στὸν ἔθνικὸ φρονηματισμὸ τοῦ Γένους, μέσῳ τῶν ὁποῦν κατάφεραν οἱ ὑπόδουλοι νὰ διατηρήσουν ἀλώβητη τὴν ἔθνικὴ, πολιτισμικὴ καὶ θρησκευτικὴ τους ταυτότητα, σὲ καιροὺς χαλεποὺς καὶ σὲ περιστάσεις δυσχεμερῶν.

Χρυστοῦμε εὐγνωμοσύνη στὸν π. Ἀντίπα γιατὴν τεκμηριωμένη, καλογραμμικὴ καὶ καλοδουλεμένη μελέτη του, πού πιστεύω ὅτι θὰ ἀποτελέσει σημεῖο ἀναφορᾶς στὴ σχετικὴ πατμιακὴ βιβλιογραφία, ἐφεξῆς. Αὐτὰ πού φέρνει στὸ προσκήνιο μετὰ τὸ βιβλίο του ἀποτελοῦν τῶν ἐσώτατη οὐσία καὶ τὴν ἱερὴ παρακαταθήκη τῆς κοινῆς μας κληρονομιάς, πού περιστασιακὰ κρύβεται μέσα στὸν καθημερινὸ ὀρυμαγδὸ τῶν μικρῶν καὶ τῶν ἀσήμαντων, θὰ ξεχωρίζει ὅμως πάντοτε καὶ θὰ ἀποτελεῖ διαχρονικὸ διαπίστευμα γιὰ τὸ Γένος, καθὼς λάμπει «ἠλίου τηλαυγέστερον».

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

Δυο νέοι Μητροπολίτες

Κατά τις εργασίες της Ίεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος στις 10 Οκτωβρίου 2006 εξελέγησαν δυο νέοι Μητροπολίτες. Μητροπολίτης Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως εξελέγη ο Άρχιμ. κ. Τερεμίας Φούντας με 48 ψήφους και Μητροπολίτης Κορίνθου ο Άρχιμ. κ. Διονύσιος Μάνταλος, Άρχιγραμματεὺς τῆς Ίερας Συνόδου, με 59 ψήφους. Έπειτα και κατά την κρατούσα Εκκλησιαστική Τάξη, οι έψηφισμένοι Μητροπολίτες Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως κ. Τερεμίας και Κορίνθου κ. Διονύσιος έδωσαν τὸ Μέγα Μήνυμα στὸ Καθολικό τῆς Ί. Μ. Πετράκη, χοροστατοῦντος τοῦ Μακ.

Προέδρου, Άρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν και Πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου, παρόντων πολλῶν Ίεραρχῶν, Κληρικῶν και Λαϊκῶν. Οἱ χειροτονίες τῶν νέων Μητροπολιτῶν τελέσθηκαν τὸ Σάββατο 14 Ὀκτωβρίου και τὴν Κυριακή 15 Ὀκτωβρίου 2006 ἀντιστοίχως, στὸν Ἱερό Καθεδρικό Ναό Ἀθηνῶν.

Τιμητική διάκριση στὸν Σεβ. πρ. Ὑδρας κ. Ἱερόθεο

Τὸ Σάββατο, 2.9.06 ὁ Μακαριώτατος έπέδωσε τὸ Παράσημο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὸν Σεβ. Μητροπολίτη πρ. Ὑδρας, Σπετσῶν και Αἰγίνης κ. Ἱερόθεο κατά τὴ διάρκεια ειδικῆς εκδήλωσης πὸ πραγματοποιήθηκε στὸν Ἱ. Ναὸ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου Αἰγίνης. Ὁ Μακαριώτατος, κατά τὴ διάρκεια τῆς ὁμιλίας του, ἀναφέρθηκε στὴν προσωπικότητα τοῦ Σεβασμιωτάτου. «Ὁ Σεβασμιώτατος», εἶπε, «τυγχάνει τοῦ σεβασμοῦ και τῆς ἀναγνώρισῆς μας. Μᾶς δίδαξε με τὸ κείμενο τῆς γραπτῆς παραιτήσεώς του, ὅταν επικαλέσθηκε τὸ γεγονός ὅτι ἐπὶ ἕξι μῆνες δέν κατάφερε νὰ πλησιάσει τὰ ἱερά μυστήρια λόγω ἀσθενείας». «Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή», πρόσθεσε ὁ Μακαριώτατος, «κατόρθωσε νὰ ἀποσπάσει τὸν σεβασμὸ τοῦ ποιμνίου του και τῶν εκπροσώπων τῆς περιοχῆς». Καὶ κατέληξε: «Ἄνθρωπος τῆς προσευχῆς και τῆς ἀσκήσης προσέφερε τὸν ἑαυτό του ὡς πρότυπο πρὸς μίμηση. Προσέλκυσε ἐκλεκτοὺς κληρικούς, ὅπως ὁ νῦν Σεβ. Μητροπολίτης Ὑδρας, Σπετσῶν και Αἰγίνης κ. Ἐφραίμ και ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κυθήρων κ. Σεραφείμ. Γιὰ ὅλα αὐτὰ ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀποφάσισε νὰ τοῦ ἀπο-

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

νείμει τὴν ἀνώτατη τιμητική διάκριση τῆς Εκκλησίας, τὸν Χρυσὸ Σταυρὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, σὲ ἀπόδειξη τῶν αἰσθημά-

των τιμῆς και τὴν ἀνάδειξη τῆς προσωπικότητάς του, ἡ ὁποία μέχρι σήμερα συνεχίζει νὰ μᾶς διδάσκει».

Ζαχάριος Πρότυπος Μονάδα Φροντίδας Ἑλικιωμένων

Τὴ Ζαχάρειο Πρότυπη Μονάδα Φροντίδας Ἑλικιωμένων «Ἡ Ἁγία Παρασκευή» στὸ ὁμώνυμο χωριὸ τῆς Λέσβου ἐγκαινίασε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Δημήτριος κατά τὴν ἐπίσκεψή του στὸ νησί τὸν περασμένο Ἀύγουστο. Στὴν τελετῆ τῶν ἐγκαινίων τοῦ Κέντρου, τὸ ὁποῖο χαρακτηρίστηκε ὡς «ἓνα πραγματικό στολίδι» γιὰ τὴν περιοχή, παρέστησαν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Μυτιλήνης κ. Ἰάκωβος και Μηθύμνης κ. Χρυσόστομος, οἱ ὑπουργοὶ Ἐσωτερικῶν, Δημόσιας Διοικήσεως και Ἀποκέντρωσης κ. Προκόπης Παυλόπουλος και Αἰγαίου και Νησιωτικῆς Πολιτικῆς κ. Ἀριστοτέλης Παυλίδης καθὼς και πλῆθος κόσμου. Ἡ μονάδα στοίχισε περὶ τὰ τρία ἑκατομμύρια εὐρώ, ἐνῶ τὴν ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων ὁ κ. Τζαχάρης έπέδωσε στὸ δήμαρχο τῆς ιδιαίτερης πατρίδας του Ἁγίας Παρασκευῆς και νέα ἐπιταγή ὕψους 300.000 εὐρώ γιὰ τὴν κάλυψη τῶν πρώτων ἀναγκῶν και τῶν λειτουργικῶν ἐξόδων τῆς μονάδας.

Ὁ Ναὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος Μητάτων

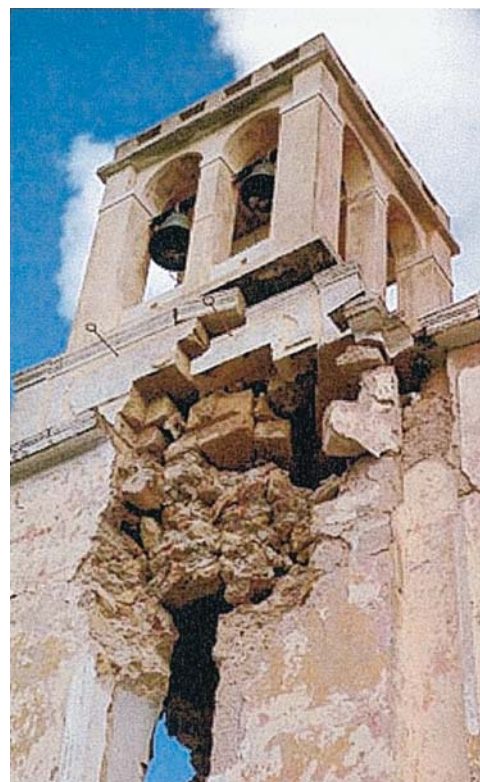
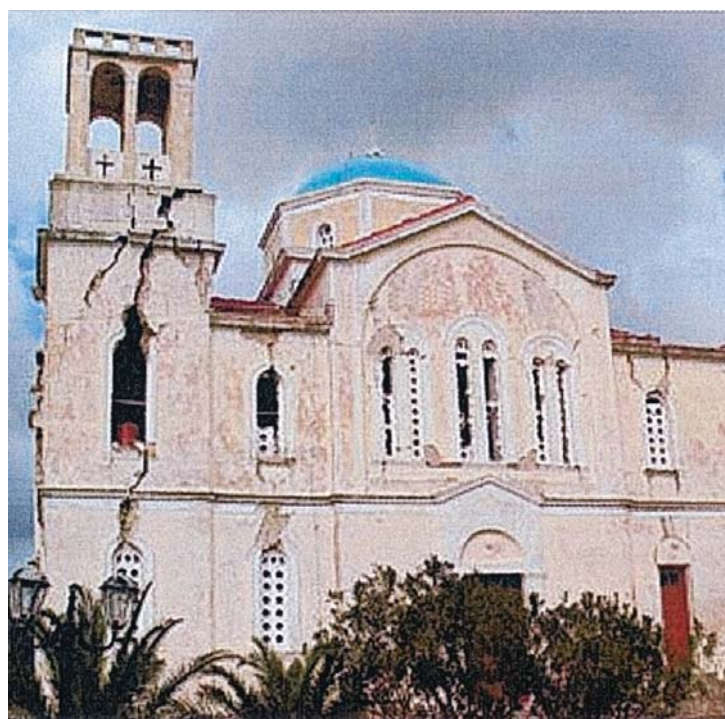
Φέτος τὸ Καλοκαίρι ἐπισκεφθήκαμε και πάλι τὸ ὁμορφο νησί τῶν Κυθήρων, τὸ χιλιότραγουδισμένο Τσιρίγο. Ὡστόσο, ἡ καρδιά μας λύγισε, ὅταν ἀντίκρισε τὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγ. Τριάδος Μητάτων, ὁ ὁποῖος ὑπέστη ἀνεπαρόρθωτες ζημιές μετὰ τὸν καταστρεπτικὸ σεισμὸ τῆς 8 Ἰανουαρίου 2006 πὸ συγκλόμισε σχεδὸν ὀλόκληρη τὴν Ἀνατολική Με-

σόγειο. Τὴν ὥρα πὸ οἱ λοιπές ἐνορίες τῆς Ἑλλάδος τιμοῦσαν με λαμπρότητα τὴν Κοίμηση τῆς Θεοτόκου στις Ἐκκλησίες και τὰ ἱερά Βήματα, στὰ Μητάτα ἀντίκρυζες τὰ μικρά παιδιά, τοὺς ὀλιγάριθμους πιστοὺς και τὸν ἱερέα νὰ συνωστίζονται στὸ μικρὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ γιὰ νὰ δοξολογήσουν και νὰ ὑμνήσουν τὴν Παναγία μας. Τὴν ὥρα πὸ τὰ

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

έκκλησιαστικά συμβούλια των ανά την επικράτεια ιερών ναών απευθύνουν έκκληση για συνδρομή στην προσπάθεια αποπερατώσεως της άγιογραφήσεως του οίκου του Θεού, εκεί στα μικρά και απομακρυσμένα Μητάτα δεν έχουν καν ιερό ναό. Ο κατεστραμμένος ιερός ναός της Αγ. Τριάδος Μητάτων στέκει μισογκρεμισμένος και έκλιπαρεί για βοήθεια. Για το σκοπό αυτό έχει ανοιχτεί λογαριασμός στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος με αριθμό 380/604788-23. "Ας βοηθήσουμε όλοι την προσπάθεια που καταβάλλει ο Σεβ. Μητροπολίτης Κυθήρων κ. Σεραφείμ και το Εκκλησιαστικό Συμβούλιο του ιερού ναού για την εξεύρεση των οικονομικών πόρων που θα συνδράμουν στην αποκατάσταση της Εκκλησίας των Μητάτων.

Χρ. Καραγιάννης Δρ Θ.

Οι Κατασκηνώσεις Καστοριάς

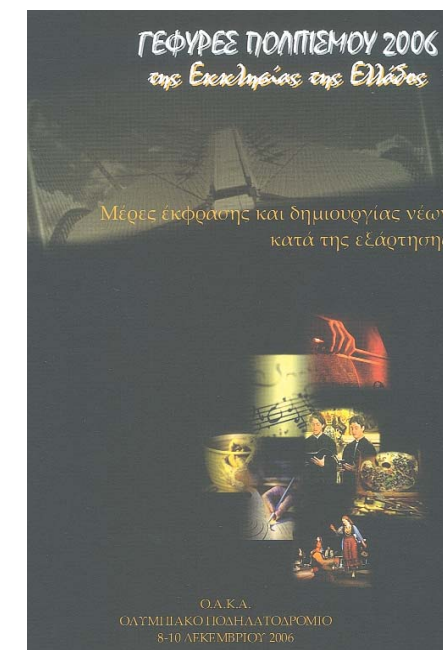

Για μία ακόμη χρονιά, στο κατασκηνωτικό κέντρο του Βογατσικού Ν. Καστοριάς, φιλοξενήθηκαν κατά φύλο σε τέσσερις κατασκηνωτικές καλοκαιρινές περιόδους, έντελως δωρεάν με οικονομικές δαπάνες που καλύφθηκαν και πάλι εξ' ολοκλήρου από την Γερά Μητρόπολη Καστοριάς, 260

παιδιά ηλικίας από 7 έως 18 ετών. Οι νεανικές συντροφίες που δημιουργήθηκαν στον όμορφο αυτόν πευκόφυτο κατασκηνωτικό χώρο με όλη την ζωντάνια που τους διακρίνει, βίωσαν χαρούμενες και ξέγνοιαστες στιγμές μέσα στην αγκαλιά της Μητέρας Εκκλησίας. Στον χώρο αυτόν βρήκαν απαντήσεις στις ανησυχίες τους και εφοδιάστηκαν με τα απαραίτητα όπλα για την ασφαλή πόρευσή τους στην άτραπό της σύγχρονης ζωής.

«Γέφυρες Πολιτισμού 2006»

Τριήμερο έκδηλώσεων που θα πραγματοποιηθεί από 8 ως 10 Δεκεμβρίου 2006 στο Ολυμπιακό Ποδηλατοδρόμο με τίτλο «Γέφυρες Πολιτισμού 2006» διοργανώνει σε πανελλήνια έμβέλεια και με συμμετοχή εφήβων και νέων από όλη την Ελλάδα ή Επιτροπή Καλλιτεχνικών Έκδηλώσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος. Ο νέος αυτός καλλιτεχνικός θεσμός θα αποτελέσει άφορμή και βήμα καλλιτεχνικής έκφρασης για τους νέους, στους οποίους δίδεται ή δυνατότητα να παρουσιάσουν καλλιτεχνικά έργα και δρώμενα σε ευρύ κοινό με προμετωπίδα: «Ναι στη δημιουργία, όχι στην εξάρτηση», που αποτελεί στόχο και εύχη. Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων θα διεξαχθούν διαγωνισμοί για εφήβους και νέους 13-25 ετών Ζωγραφικής, Φωτογραφίας, Αφίσας και Διαφημιστικού μηνύματος (slogan). Στην τελετή Λήξης (9/12) θα πραγματοποιηθεί Συναυλία του Σταμάτη Σπανουδάκη με την Ορχήστρα και τη Χορωδία της Ελληνικής Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης.

Φιλανθρωπική δραστηριότητα Ένορίας Αγ. Αθανασίου Όξυλίθου

Στα πλαίσια της μέριμνας και του ενδιαφέροντος του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου, του Ι. Ν. Αγ. Αθανασίου Όξυλίθου Εύβοιας, για τις ύφιστάμενες Κοινωνικές, Ποιμαντικές και Πνευματικές ανάγκες της Ένορίας, συστήθηκε Φιλόπτωχο ταμείο υπό την επωνυμία: «Ο Άγιος Φιλάρτος, ο Ήλεήμων». για να αντιμετωπίσει άμεσα τα διάφορα καθημερινά προβλήματα της Ένορίας, με σκοπό την παροχή κάθε δυνατής βοήθειας, όπως συμπάρσταση και ανακούφιση ένδεων και αναξιοπαθούντων, ύλική και ήθικη, ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη, υποτροφίες

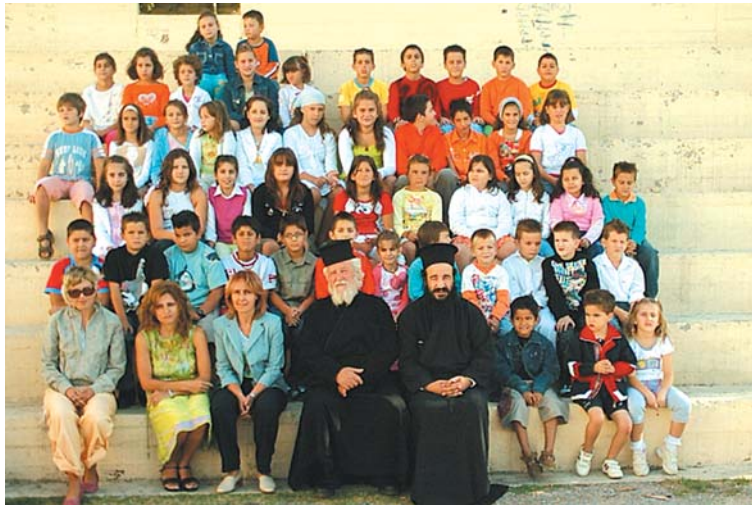
και βοηθήματα από διάφορους πόρους, όπως είναι από την τοποθέτηση ειδικού κυτίου στο Ναό, από προαιρετικές εισφορές, από την επιχορήγηση του Ι. Ναού, δωρεές αντί στεφάνων και από την πώληση διαφόρων έντυπων κ.ά. Μέσα σε λίγο διάστημα, κατορθώθηκε να δίνεται καθημερινά πλήρες φαγητό σε αναξιοπαθή άτομα όλου του χωριού, να αποστέλλεται σε κάθε στρατιώτη που κατάγεται από το χωριό μηνιαίο συμβολικό ποσό για την αντιμετώπιση των εξόδων του και με την έναρξη του Άγιασμού της νέας σχολικής χρονιάς διανεμήθηκαν, σχολικά δώρα σε

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

όλα ανεξαιρέτως τὰ παιδιά του Δημοτικού Σχολείου και Νηπιαγωγείου Όξυλίθου, όπως τετράδια, στυλό, μολύβια, εικόνες, σοκολάτες και καραμέλες κ.ά. Προγραμματίζεται στις αρχές Οκτωβρίου, να διανεμηθούν δωρεάν, η Καινή Διαθήκη στα Άλβανικά, σε όλους του οικονομικούς μετανάστες του χωριού και αυτά είναι μόνο η αρχή... Καλούνται όλοι όσοι μπορούν να βοηθήσουν στην προσπάθεια αυτή υπέρ υγείας ή στην μνήμη δικών τους ανθρώπων, με δυο τρόπους καταθέτοντας χρήματα, στον Άριθμό Λογαριασμού τής Εθνικής Τραπεζής: 381/296062-16, η αποστέλλοντας έπιταγή στην Διεύθυνση: Φιλόπρωχο Ταμείο Ι. Ν. Αγίου Αθανασίου Όξυλίθου,

«Ο Άγ. Φιλάρτος ό Έλεήμων» Τ.Κ.: 34011 Όξυλίθος - Εύβοίας. Περισσότερες πληροφορίες στα τηλέφωνα του έφημερίου, π. Γεωργίου Νάνου: 22220-46.666, 6945553555, 6999590000.

Ήμερίδα για τους Ίερόπαιδες και συνεργάτες τής Ίερᾶς Μητροπόλεως Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως

Τό ζωτικής σημασίας για τήν Έκκλησία θέμα που άφορα τήν «Ένορία ως κέντρο τής εκκλησιαστικής ζωής» ανέπτυξε ό Πρωτοπρεσβύτερος π. Βασίλειος Καλλιακμάνης, Καθηγητής τής Θεολογικής Σχολής του

Α.Π.Θ., κατά τή διάρκεια Ήμερίδας που διοργάνωσε η Ίερά Μητρόπολη Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως, στις κατασκηνωτικές εγκαταστάσεις της «Άξιόν έστι - εύλογημένο Καταφύγιο», στη Μακρυνίτσα Σερρών, για Ίερόπαιδες, Ίεροσπουδαστές, φοιτητές Θεολογίας και γενικότερα για νέους συνεργάτες της. Η έποικοδομητική συζήτηση που άκολούθησε, με τήν κατάθεση έμπειριών, σκέψεων και προβληματισμών, κατέδειξε τό ιδιαίτερο ενδιαφέρον των νέων για τόν ρόλο τής Ένορίας. Στην ήμερίδα, τήν όποια παρακολούθησε ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως κ. Βαρνάβας, συμμετείχαν έπίσης ό Πρωτοσύγκελλος π. Διονύσιος Πατσάνης και Ίερείς - υπεύθυνοι Νεότητας των ένοριών.

ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ - ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ - ΣΥΝΕΒΗΣΑΝ - ΘΑ ΣΥΜΒΟΥΝ

Στρατιωτικοί Ίερείς στον Πόλεμο του 1912

Έπισκόπου Φαναρίου κ. Άγαθαγγέλου

Ένα μικρό σχόλιο για τή συμμετοχή του Ίερού Κλήρου στους Άγώνες του Έθνους, ό κατάλογος είναι ένδεικτικός και ή έρευνα συνεχίζεται.

• Ίερομ. Άνθιμος Βασιλάκης, αδελφός Ι. Μ. Έπανωσήφη Κρήτης. • Άρχιμ. Κάλλιστος Γενειατάης, Ήγούμενος Ι. Μ. Έπανωσήφη Κρήτης. • Άρχιμ. Γεράσιμος, Πρωτοσύγκελλος-Προϊστάμενος Ι. Ν. «Ο Εύαγγελισμός» Άλεξανδρείας, Πατριαρχείου Άλεξανδρείας. • Ίερομ. Προκόπιος Γρηγοριάδης, Ήγούμενος Ι. Μ. Μάτζαρη, Ι. Ά. Χαλκίδος και Καρυστίας. • Ίερομ. Άγαθαγγέλος Θεοχάρης, Πνευματικός, αδελφός Ι. Μ. Προφήτου Ήλιου Παρνασσίδος, Ι. Μ. Φωκίδος. • Ίερομ. Συμεών Κανετάκης, αδελφός Ι. Μ. Άγκαράθου Κρήτης. • Ίεροδ. Άρσένιος Καραγιαννάκης, αδελφός Ι. Μ. Έπανωσήφη Κρήτης. • Ίεροδ. Άγαθόνικος Καροῦζος, αδελφός Ι. Μ. Προφήτου Ήλιου Παρνασσίδος, Ι. Μ. Φωκίδος. • Πρεσβ. Κωνσταντίνος Κόγκκος, έφημέριος Βαρελάδος Δήμου Στραταίων, Ι. Μ. Άκαρνανίας. • Ίεροδ. Παρθένιος Μακράκης, αδελφός Ι. Μ. Έπανωσήφη Κρήτης. • Ίερομ. Καλλίνικος Μανῆς, αδελφός Ι. Μ. Βάθειας, Ι. Ά. Χαλκίδος και Καρυστίας. • Ίερομ. Στέφανιος Μαραγκάκης, αδελφός Ι. Μ. Έπανωσήφη Κρήτης. • Ίερομ. Ήσύχιος Μαρκατάτος, αδελφός Ι. Μ. Έπανωσήφη Κρήτης. • Πρεσβ. Νικόλαος Μανρουλέας, έφημέριος Άνω Τιθεριών, Ι. Μ. Γυθείου. • Ίερομ. Παρθένιος Μαυρογιαννάκης, αδελφός Ι. Μ. Προφήτου Ήλιου Παρνασσίδος, Ι. Μ. Φωκίδος. • Πρεσβ. Παναγιώτης Μπελογιάννης, έφημέριος Κουτσομαρέϊκων, Ι. Μ. Γυθείου. • Πρεσβ. Γρηγόριος Νικολακάς, έφημέριος Προαστείου, Ι. Μ. Γυθείου. • Πρεσβ. Ίωάννης Παπαβασιλείου, έφημέριος Άλιβερίου, Ι. Ά. Χαλκίδος και Καρυστίας. • Πρεσβ. Περικλής Παπαβασιλείου, έφημέριος Άλιβερίου, Ι. Ά. Χαλκίδος και Καρυστίας. • Άρχιμ. Ίερόθεος Παρασκευόπουλος, Ίεροκήρυξ Ι. Μ. Άρτης. • Ίερομ. Εύμέριος Σεβαστάκης, έπιστάτης Ι. Μ. Βροντησιού Κρήτης. • Άρχιμ. Πολύκαρπος Συνοδινός, Ίεροκήρυξ Ι. Μ. Άρτης. • Πρεσβ. Κωνσταντίνος Φωκάς, έφημέριος Στριγγλείων, Ι. Μ. Πατρών. • Ίεροδ. Ίωακείμ Χατζάκης, αδελφός Ι. Μ. Έπανωσήφη Κρήτης. • Ίερομ. Δαβίδ Δημόπουλος, Ήγούμενος Ι. Μ. Βουλκάνου, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Ίερομ. Εϋθύμιος Κοσκολός, αδελφός Ι. Μ. Μαλεβῆς, Ι. Μ. Μαντινείας και Κυνουρίας. • Ίερομ. Γαβριήλ Λίβας, Σύμβουλος Ι. Μ. Βουλκάνου, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Κωνσταντίνος Μπασσοῦκος, έφημέριος Στροπώνων, Ι. Ά. Χαλκίδος και Καρυστίας. • Πρεσβ. Στυλιανός Μπουκουβάλας, έφημέριος Κοσκουνίου Δήμου Οϊτύλου, Ι. Μ. Γυθείου και Οϊτύλου. • Ίε-

ρομ. Κύριλλος Νικολακόπουλος, Σύμβουλος Ι. Μ. Γαρδικίου, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Γεώργιος Παπαχρήστου, προσωρινός έφημέριος Παλαιαμπέλων, Ι. Μ. Αιτωλοακαρνανίας. • Πρεσβ. Βασίλειος Ροδίτης, έφημέριος Ι. Ν. Παντανάσσης Πατρών, Ι. Μ. Πατρών. • Άρχιμ. Άρσένιος Παναγιωτόπουλος, Ήγούμενος Ι. Μ. Βελανιδιάς, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Άρχιμ. Νικηφόρος Πράτης, Ήγούμενος Ι. Μ. Γαρδικίου, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Ίερομ. Νείλος Γιαννουῦκος, αδελφός Ι. Μ. Δημιόβης, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Ίερομ. Άνθιμος Μέντζας, αδελφός Ι. Μ. Δημιόβης, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Βασίλειος Καντιάνης, έφημέριος Μεσσήνης, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Γεώργιος Μονάχος, έφημέριος Γιαννιτσάνικων, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Άθανάσιος Διάγκρης, έφημέριος Μελιγαλά, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Παναγιώτης Κουτσομπέλης, έφημέριος Κατσαρού, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Ίωάννης Κωστόπουλος, έφημέριος Άκτσελειών, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Άρχιμ. Ίεζεκιήλ Βελανιδιώτης, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Κωνσταντίνος Πολυχρονόπουλος, έφημέριος Θουρίας, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Πρεσβ. Γεώργιος Κωστόπουλος, έφημέριος Σπερχαλείας, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Ίερομ. Γεράσιμος Χρησταθάκης, αδελφός Ι. Μ. Σιδεροπόρτης, Ι. Μ. Μεσσηνίας. • Ίερομ. Δόικος, Ι. Μ. Κερκύρας. • Ίεροδ. Σαββάνης, Ι. Μ. Κερκύρας. • Μοναχός Κουτομαρῆς, Ι. Μ. Κερκύρας. • Άρχιμ. Πρίφτης, Ίεροκήρυξ Ι. Μ. Κερκύρας. • Ίερομ. Γεράσιμος Άνδρικόπουλος, αδελφός Ι. Μ. Προφήτου Ήλιου Δήμου Εύρωστινης, Ι. Ά. Κορινθίας. • Πρεσβ. Σωτήριος Σουγγέρης, έφημέριος Μαγούλας, Ι. Ά. Μαντινείας και Κυνουρίας. • Ίερομ. Δανιήλ Ρηγόπουλος, έξ Άγίου Όρους και καταγόμενος εκ Ζυγοβιστίου του Δήμου Δημητσάνης. • Ίερομ. Άνδρόνικος Πετράκος, Ήγούμενος Ι. Μ. Μαλεσιόνας, Ι. Έ. Φθιώτιδος. • Ίερομ. Γερμανός Τερζῆς, Ήγούμενος Ι. Μ. Όμπλου, Ι. Μ. Πατρών. • Ίερομ. Ίγνάτιος Κωνσταντινόπουλος, αδελφός Ι. Μ. Έλεούσης, Ι. Μ. Πατρών. • Πρεσβ. Σπυρίδων Κολαῖτης, εκ Κεφαλληνίας, προσωρινός έφημέριος Λαλικώστα, Ι. Μ. Πατρών.

Τά όνόματα που παρατίθενται προέρχονται από έγγραφα και τηλεγραφήματα Μητροπολιτών τής Έκκλησίας τής Ελλάδος και τής Κρήτης που υπάρχουν στο Φάκελο Στρατιωτικών Ίερέων στο Άρχείο τής Ίερᾶς Συνόδου και χρονολογούνται στο 1912.

Λόγω έλλείψεως χώρου δέν καταγράφεται αναλυτικά κάθε έγγραφο, στατιστικά όμως προέρχονται κυρίως από τά έγγραφα: 452/406/7.10.1912, 6566/29.9.1912, 664/659/1912, 1719/3355/8.10.1912, 1524/2.10.1912, 2209/1599/4.10.1912, 226-1625/4.10.1912, 1525/3.10.1912, 905/3.10.1912, 1712/3351.3.10.1912 και τηλεγραφήματα τής 1.10.1912, 2.10.1912, 4.10.1912, 5.10.1912, 7.10. 1912, 8.10.1912, 10.10.1912 και 16.10.1912.

Μνημείο για τους άδικω θανάτω τελειωθέντας μάρτυρας κληρικούς*

Ἀγαπητοί μου,

Σήμερα, κατά την έορτή της Ἀγίας Σοφίας καὶ τῶν Ἀγίων θυγατέρων της Πίστεως, Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης, καὶ κατὰ τὴν εὐσημη αὐτῆ στιγμῆ ἀποκαλύψεως τοῦ Μνημείου τῶν κατὰ τὴν τραγικὴ γιὰ τὸ ἔθνος μας περίοδο 1940-1949 ἀδικω θανάτω τελειωθέντων κληρικῶν Της, ἡ Ἐκκλησία μας στέλνει πρὸς κάθε κατεύθυνση μῆνυμα εἰρήνης, ἀγάπης, ἐνότητας καὶ καταλλαγῆς. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μεγάλη ἀγκαλιά, πού δίνει νόημα στὴ ζωὴ καὶ παρηγοριὰ στὸν κάθε ἄνθρωπο. Στὴν Ἐκκλησία ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι δεκτοί, ὅλοι τῆς ἀνήκουν καὶ σὲ ὅλους ἀνήκει. Στὴν Ἐκκλησία δὲν ὑπάρχουν διακρίσεις, ὑπάρχει ἰσότητα, δὲν ὑπάρχει ἐξουσία, ἀλλὰ διακονία, δὲν ὑπάρχει βία, ὑπάρχει μόνο ἀλληλεγγύη, δὲν ὑπάρχει μίσος, ἀλλὰ μόνο ἀγάπη, δὲν ὑπάρχει καταπίεση, ἀλλὰ μόνο ἐλευθερία. Σὲ κανένα ἄλλο χῶρο δὲν γίνεται κανεὶς δεκτὸς ὅπως εἶναι, μετὰ τὶς ἀμαρτίες του, μετὰ τὰ λάθη του, μετὰ τὶς σκιές καὶ τὶς κηλίδες του. Μόνο στὴν Ἐκκλησία ὑπάρχει χῶρος γιὰ τὸν καθένα. Καὶ γι' αὐτὸ ὅποιος λείπει ἀπὸ τὸ καθημερινὸ προσκλητήριό τῆς Ἐκκλησίας γίνεται ἀντιληπτός καὶ προκαλεῖ ὄχι μόνο τὴν ἀνησυχία γιὰ τὴν προσωπικὴ του κατάσταση, ἀλλὰ καὶ τὶς προσευχὲς γιὰ τὴν μετάνοιά του. Κανένας δὲν εἶναι ἀναμάρτητος καὶ κανένας δὲν ἀποκλείεται ἀπὸ τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν Βασιλεία Του.

Πρῶτος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς βασανίστηκε, λαιδορήθηκε, σταυρώθηκε καὶ θυσιάστηκε γιὰ τὴν σωτηρία μας, γιὰ νὰ

* Στὶς 17 Σεπτεμβρίου στὸν περίβολο τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίας Σοφίας Ν. Ψυχικοῦ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος ἀπεκάλυψε τὸ μνημείο πού στήθηκε ἐκεῖ γιὰ τοὺς μάρτυρες κληρικούς πού θανατώθηκαν στὴν περίοδο 1940-1949. Κατὰ τὴν ἐκδήλωση ὁ Μακαριώτατος ἐξέφωνησε τὸν λόγο πού παρουσιάζουμε στὸ τεῦχος αὐτό.

**Τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου**

Ἀναστηθεῖ τριήμερος. Καὶ στὴ συνέχεια νέφος μαρτύρων, ἀπὸ τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ὑπέστησαν διωγμούς, βασανίστηκαν καὶ μαρτύρησαν μόνο γιὰτὶ ἔμειναν σταθεροὶ στὴν Πίστη τους. Οἱ κατὰ καιροὺς ἀπηνεῖς διωγμοὶ συνέβησαν μετὰ τὴν κοσμικὴ ἀντίληψη ὅτι ἔτσι θὰ ἐκλείψει ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτό. Ὅμως πάντοτε, καὶ στὶς ἡμέρες μας, ἡ Ἐκκλησία μας ζεῖ τὸ Θαῦμα. Παρὰ τοὺς ἀπάνθρωπους διωγμούς, σὲ διάφορα μῆκη καὶ πλάτη τῆς γῆς, παρὰ τὴν συστηματικὴ ἐξόντωση χριστιανῶν, παρὰ τὴν ἰσοπέδωση Ἱερῶν Ναῶν καὶ Μονῶν ἡ Ἐκκλησία ἐξῆλθε πάντοτε θριαμβεύτρια. Ἀντίθετα οἱ διώκτες τῆς ἀποτελοῦν κακὴ ἀνάμνηση καὶ εἶναι περασμένοι μετὰ μαῦρα γράμματα στὴν Ἱστορία.

Στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν περίοδο 1940-1949 δὲν ἦσαν λίγοι οἱ διωγμοί, τὰ βασανιστήρια καὶ οἱ φόνοι κληρικῶν, μόνο ἐπειδὴ φοροῦσαν τὸ ράσο, αὐτὸ τὸ εὐλογημένο καὶ καθγιασμένο ἀπὸ ποταμοὺς αἱμάτων μαρτύρων ἔνδυμά τους. Καὶ μόνο γιὰτὶ ἀγάπησαν τὴν Πατρίδα καὶ τὴν ὑπερασπίστηκαν, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι, ἀπὸ τὴν μανία τῶν ἐπίβουλων τῆς εἰρήνης, τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς. Ὁ ἰδεολογικὸς τυφλὸς φανατισμὸς σκλήρυνε τὶς ψυχὲς τῶν βασανιστῶν καὶ ἐκτελεστῶν τους καὶ τοὺς μετέτρεψε σὲ ἄγρια θηρία. Ἐνεργώντας μετὰ πρωτόγονα ἐνστικτα καὶ μετὰ μιὰ ἀπάνθρωπη ἀντίληψη πότε τῆς συλλογικῆς εὐθύνης καὶ πότε τῆς προσωπικῆς συμμετοχῆς σὲ πράξεις ἀντίστασης, μποροῦσαν χωρὶς δυσκολία νὰ βασανίσουν καὶ νὰ ἐκτελοῦν ἀθώους συνανθρώπους τους. Ὁ καθὲς ἄνθρωπος αἰσθάνεται φρίκη ὅταν πληροφορεῖται τὰ ὅσα ἀπάνθρω-

πα συνέβησαν κατὰ τὴν περίοδο 1940-1949. Δὲν μπορεῖ κανεὶς οὔτε μετὰ τὴν φαντασία του νὰ προσπελάσει τὰ τραγικὰ γεγονότα, οὔτε μπορεῖ εὐκολὰ νὰ ἀποδεχθεῖ ὅτι ὑπῆρξε τόση ἀγριότητα σὲ βάρος ἀθῶων ὑπάρξεων, πού ἦσαν κληρικοὶ καὶ γέροντες καὶ κανένα δὲν εἶχαν βλάψει, ἀλλὰ μόνο καλὸ εἶχαν κάνει.

Οἱ περισσότεροι βασανίστηκαν καὶ φονεύθηκαν γιὰτὶ, κατὰ τὸ ποιμαντικὸ τους καθῆκον, ὑπερασπίστηκαν τὴν πίστη τους, τὴν πατρίδα τους καὶ τὸ ποίμνιό τους. Ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα κατὰ τὴν τραγικὴ αὐτὴ περίοδο βασανίστηκαν καὶ φονεύθηκαν 345 κληρικοί. Ἡ ἱστορία τοῦ κάθε μάρτυρος ἱερέως εἶναι καὶ ἓνα συναξάρι. Προσευχόμαστε ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Κωνστ. Α. Βοβολίνη, ὁ ὁποῖος διέσωσε τὸν βίο καὶ τὸ μαρτυρικὸ τέλος τους στὸ μεγάλης ἀξίας πόνημά του «Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας». Στὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ στὰ ὄρια πού εἶχε τὴν περίοδο ἐκείνη, φονεύθηκαν πέντε κληρικοί. Ὅλοι κατὰ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1944. Ὡς παράδειγμα τῆς ἀξίας τῶν μαρτυρησάντων κληρικῶν θὰ ἀναφέρω στὴν ἀγάπη σας τὸν πρῶτο τότε μάρτυρα τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, τὸν Ἀρχιμανδρίτη Ἀναστάσιο Θεοδόσιο Κρητικὸ, ἐφημέριο τοῦ ναοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου Κάτω Πατησίων. Ὁ ἐν λόγῳ κληρικὸς μετὰ τὴν ἐναρξὴ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου κατετάγη στὸ στράτευμα ὡς στρατιωτικὸς ἱερέας καὶ πῆρε τὰ εὐσημα τοῦ διοικητοῦ του, προαχθεὶς στὸν βαθμὸ τοῦ ταγματάρχου. Δικαιολογῶν τὴν πρότασή του ὁ Διοικητὴς του ἔγραψε στὴν Ἡμερήσια Διαταγὴ του: «Ἱερεὺς μετὰ ἀρτίαν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν μόρφωσιν, πλήρης δὲ πίστεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ, εὐρίσκετο κατὰ τὰς δυσκολότερας στιγμὰς πάντοτε πλησίον τῶν στρατιωτῶν, ἐνισχύων αὐτοὺς ψυχικῶς καὶ συμμεριζόμενος τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους αὐτῶν, δειχθεὶς οὕτω ἀντάξιός τῆς στρατιωτικῆς καὶ ἐν γένει τῆς ἐθνικῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἑλλήνου κληρικοῦ ἐν πολέμῳ».

Ὡς ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου Κάτω Πατησίων καὶ κατὰ τὴν κατοχὴ ὁ Ἀναστάσιος Κρητικὸς ἀναπτύσσει μοναδικὴ κοινω-

νικὴ καὶ φιλανθρωπικὴ δράση. Μεριμνᾷ γιὰ τὰ συσσίτια τῆς ἐνορίας καὶ ἀνοίγει ἰατρεῖο γιὰ τὴν παροχὴ ὑπηρεσιῶν πρὸς αὐτοὺς. Τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1944 καὶ μετὰ τὴν λήξη τῆς Θείας Λειτουργίας συνελήφθη καὶ ἐξετελέσθη.

Ἀγαπητοί μου,

Συντρίβεται ἡ καρδιά μας ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση τέτοιων ἀποτρόπαιων πράξεων. Ὅμως συγχωροῦμε τοὺς διώκτες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶναι ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου μας καὶ ὅπως ὁ ἴδιος ἔπραξε γιὰ τοὺς βασανιστὲς καὶ σταυρωτὲς Του. Συγχωροῦμε ἀλλὰ καὶ μνημονεύουμε καὶ τιμοῦμε ἐκείνους τοὺς κληρικούς πού θυσιάστηκαν γιὰ τὴν Πίστη τους. Ὅσοι κληρικοὶ βασανίστηκαν καὶ φονεύθηκαν κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν περίοδο εἶναι μάρτυρες τῆς Πίστεως καὶ ἥρωες τῆς Πατρίδος. Ἡ θυσία καὶ τὸ μαρτύριό τους, συνέβαλαν στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος.

Ὅρισμένοι στὴν Πατρίδα μας καὶ πολλοὶ στὸ ἐξωτερικὸ δὲν μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ Ἐκκλησία στὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ σύνολο κλήρου καὶ λαοῦ καὶ πῶς ὁ παπὰς μετὰ τὰ μέλη τῆς ἐνορίας του εἶναι ὅπως τὸ κρέας μετὰ τὸ νύχι. Δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν αὐτὴ τὴν σχέση, αὐτὴν τὴν ἐνότητα, γιὰτὶ δὲν ἔζησαν ποτέ μαζί μετὰ τὸ λαό, δὲν ἐνωσαν ποτέ τὸ σφυγμὸ του, δὲν βίωσαν ποτέ τὶς ἀγωνίες του, τὰ προβλήματά του, τοὺς πόνους καὶ τὶς χαρὲς του. Ὅσοι θέλησαν κατὰ καιροὺς νὰ ἐξοντώσουν τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ τὴν ὑποκαταστήσουν μετὰ ἀνθρώπινα κατασκευάσματα καὶ εἰδῶλα τὸ ἔκαμαν ὡς μέλη ὁμάδας μετὰ ἰδεολογικούς-πολιτικούς στόχους, βγαλμένους ὄχι μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ὡς ἀποτέλεσμα κοινωνιολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μελετῶν, πού ἦσαν ξεκομμένες ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Σήμερα ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν διώκτες τῆς Ἐκκλησίας, πού δὲν διδάχθηκαν τίποτε ἀπὸ τὴν Ἱστορία. Συνεχίζουν καὶ σήμερα νὰ τὴν πολεμοῦν, ἀλλὰ μετὰ ἄλλο τρόπο. Ἐκεῖνο πού τώρα ἐπιδιώκεται εἶναι ὁ ἀποχριστιανισμὸς τῆς Πολιτείας καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς σὲ μιὰ κοινωνία ἄμορφη, χωρὶς ρίζες, χωρὶς Παράδοση καὶ χωρὶς πολιτισμικὴ κληρονομιά. Στὴν

κατηγορία αυτή ανήκουν οι λεγόμενοι αναθεωρητές της Ιστορίας, που επιχειρούν να την ξαναγράψουν αποσιωπώντας τη σημαντική προσφορά της Εκκλησίας στη σωτηρία αυτού του τόπου, παραχαράσσοντας την αλήθεια και στηριζόμενοι στην άγνοια των νεωτέρων για να «περάσουν» τις νέες αναθεωρητικές τους απόψεις, που δουλεύουν στην προκρούστεια κλίση, προσαρμόζοντας στην ιδεολογία τους τα γεγονότα της Ιστορίας. Ανήκουν ακόμη οι αμετανόητοι νοσταλγοί της άθειας κουλτούρας, που θέλουν να αποκόψουν το λαό μας από το μαστό της Ορθόδοξης πίστεως του και να μεταβάλουν και την Ελλάδα σε χώρα που δεν έχει πίστη, ούτε παράδοση, ούτε θρησκεία, ούτε αξίες, ούτε πνευματικότητα. Που δεν έχει δηλ. μέλλον.

Σήμερα, με το Μνημείο αυτό που μόλις αποκαλύψαμε, επιτελούμε τριπλό καθήκον:

1. Ζητούμε τις ευλογίες και την ευχή των ιερέων που μαρτύρησαν υπέρ Πίστεως και Πατρίδος, κατά την περίοδο 1940-1949 και τους εκφράζουμε την ευγνωμοσύνη μας για το ότι επισφράγισαν με τη ζωή και το αίμα τους τις ζωηφόρες αλήθειες που μας δίδαξαν και που μας παρέδωσαν. Βρίσκονται εδώ ανάμεσά μας παιδιά και συγγενείς των, που τότε βυθίστηκαν στο πένθος, γεύθηκαν την όρφανια, τη μζέρια και τη στέρηση της φτώχειας. Που όμως δεν πρόδωσαν, δεν άλλαξαν γνώμη, δεν απομακρύνθηκαν από την Πίστη. Ένιστε πλήρωσαν ακριβά τη συγγενική τους σχέση με τους ήρωες και δοκιμάστηκαν σκληρά, αλλά δεν κίοτψαν. Τους εκφράζουμε και από τη θέση αυτή την ευγνωμοσύνη μας. Άργησε ή Εκκλησία να στήσει ένα τέτοιο μνημείο. Το κάνει έστω και τώρα για να τιμήσει τη μνήμη των ήρωων της και να εκφράσει προς αυτούς την υπερηφάνεια του λαού μας που ευτύχησε να έχει τέτοιους ήρωες για πνευματικούς του Πατέρες.

2. Προσευχόμαστε να συγχωρηθούν οι διώκτες και έκτελεστές τους. Ναι, αυτό το παράδειγμα μας έδωσε ο Άρχηγός μας, ο Ίησους Χριστός. Δεν καταράσθηκε, δεν τιμώρησε, δεν εκδικήθηκε. Αυτό σήμερα

ζητάμε από όλους σας, να μη υποκύψετε στην έπιταγή της Νέμεσης. Να μη αφήσετε να χωρέσει στην καρδιά σας το μίσος και η εκδίκηση ύστερα μάλιστα από μισό και πλέον αιώνα που πέρασε από τότε. Ο Κολοκοτρώνης, όταν κάποτε ευεργέτησε τον φονιά του παιδιού του, άκουσε τη μάνα του να του λέει: «Παιδί μου, το φονιά του παιδιού σου προστατεύεις;» Κι εκείνος της απάντησε: «Αυτό μάνα είναι το καλύτερο μνημόσυνο του μακαρίτη». Ναι, ο τόπος μας δεν σηκώνει άλλα μίσση, διχόνοιες και διχασμούς. Τώρα είναι ή ώρα της συγγνώμης. Το μνημείο αυτό έτσι θα το έρμηνεύσετε. Είναι μνημείο που τιμά τα θύματα, και συγχωρεί τους θύτες. Χωρίς να τους εξομοιώνει.

3. Ευχόμαστε να μην ξαναζήσει ή Πατρίδα μας τέτοια ανθρώπινη τραγωδία, όπως εκείνη της κρίσιμης 10ετίας. Τώρα ή Πολιτεία και ή Εκκλησία καλούνται ή κάθε μία, στα πλαίσια των διακριτών ρόλων τους, να συμβάλουν στην επούλωση των πληγών, στην άπουνομή της ιστορικής δικαιοσύνης, στη συγγνώμη και το έλεος. Τα παιδιά μας οφείλουν να γνωρίζουν, χωρίς να παραγνωρίζουν, αν θέλουν να μη ξαναζήσει ο τόπος μας την περιπέτεια της περιόδου 1940-1941.

Και έμεις ιδιαίτερα, ως Εκκλησία, φροντίσαμε και φροντίζουμε να αποκατασταθεί ή ψυχική ένότητα, ή όμοψυχία του λαού μας. Στα πλαίσια αυτά το 2000 και μετά από δική μας πρόταση ή Ίερά Σύνοδος αποφάσισε να αποκαταστήσει ήθικως τους Μητροπολίτες Ηλείας Αντώνιο και Κοζάνης Ίωακείμ, οι όποιοι από αντιστασιακό πατριωτισμό βγήκαν στο βουνό υπό τη σημαία του ΕΑΜ. Όπως είχα δηλώσει τότε στο περιοδικό της Αρχιεπισκοπής «Τόλμη», πενήντα χρόνια είναι άρκετά και πρέπει να υπάρξει πλήρης έθνική συμφιλίωση. Με το Μνημείο αυτό επαναλαμβάνω ότι δεν θέλουμε να αναξέσουμε πληγές, δεν θέλουμε, όμως, ούτε να λησμονήσουμε, αλλά να συγχωρήσουμε, όπως μας επιβάλλει ή χριστιανική μας πίστη. Και αυτό κάνουμε και θα εξακολουθήσουμε να κάνουμε.

Ο Κύριος να εύλογεί και να αγιάζει όλους σας.

Προσκυνηματικές περιηγήσεις: Θεολογική θεμελίωση*

Ό άνθρωπος οδίτης και ταξιδευτής

Πλησίοντι ξεκινήσαμε κιόλας, αν μπορούμε να χρησιμοποιούμε ακόμη αυτή τη λέξη αναφερόμενοι στα σύγχρονα μέσα μεταφοράς, για τον τριήμερο διάπλου μας σε τρία νησιά που συνιστούν έξοχα θεομητορικά προσκυνηματα: Κύθηρα, Πάρος, Τήνος. Φαίνεται ότι τελικά βρήκαμε το δρόμο για τα Κύθηρα σε μια προσκυνηματική περιήγηση, για να γευθούμε τους καρπούς εκείνους που υπόσχεται ένα τέτοιο ταξίδι.

Στη βάση μιας προσκυνηματικής περιηγήσεως υπάρχει πάντοτε ή ιδέα του ταξιδιού, της μετακίνησης. Ο άνθρωπος μετακινούμενος από την αυγή της ανθρωπότητας και έγκαθιστάμενος κάπου μόνιμα αναζητεί σε λίγο άλλη γη και άλλα μέρη. Πιστεύει ότι κάπου άλλου τον περιμένουν καλύτερες συνθήκες και έλπίζει ότι πηγαίνοντας εκεί θα τις συναντήσει και θα διευκολυνθεί στη ζωή του. Δεν έπιθυμώ σ' αυτή την ολιγόλεπτη εισήγησή μου να κάνω μια έπισκόπηση της πορείας του ανθρώπου ως οδίτη (homo viator) και ταξιδευτή. Άπλως έπισήμανα μια κρυφή ή και φανερή έπιθυμία εκείνου που αναλαμβάνει μία έξοδο από τον τόπο του για να συναντήσει κάτι διαφορετικό από το οικείο που γνωρίζει, μία απάντηση σε μία προσδοκία που τον ύποκινεί να φύγει.

Τί κάνει τη διαφορά

Μία προσκυνηματική περιήγηση, ένα ταξίδι για προσκυνηματικούς λόγους διαφέρει από άλλες συνήθειες μετακινήσεις: κατακτητικές, έμπορικές, οικονομικές, μεταναστευτικές, έπιστημονικές κ.ά. Η περιήγηση αυτή έχει για προ-

* Εισήγηση στο πλαίσιο Ημερίδας περί των Προσκυνηματικών Περιηγήσεων, που έγινε υπό την Προεδρία του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Άθηνων και Πάσης Ελλάδος κ.κ. Χριστοδούλου κατά τη διάρκεια Προσκυνηματικού Διάπλου στα νησιά Κύθηρα, Πάρο και Τήνο 29, 30 Σεπτεμβρίου και 1 Οκτωβρίου 2006, που οργανώθηκε από το Συνοδικό Γραφείο Αναπτύξεως Προσκυνηματικών Περιηγήσεων (Θρησκευτικού Τουρισμού) της Ίερας Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Του κ. Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου
Όμ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνων

ορισμό ένα τόπο με θρησκευτική σημασία. Ένα σημείο γης που μπορεί να σε άπο-γειώσει, να σε φέρει δηλαδή σε έπαφή με μία άλλη πραγματικότητα, που δεν περιορίζεται σ' αυτά που σου προσφέρουν οι πέντε αισθήσεις σου. Είναι ένας τόπος, ό όποιος και όταν τον φθάσεις ως προορισμό σε παραπέμπει κάπου αλλού.

Και ακριβώς, αυτό είναι που έπιδιώκει ό «προσκυνητής» όταν έπισκέπτεται ιερά προσκυνηματα, εκκλησίες όπου υπάρχουν θαυματουργικές εικόνες και άγια λείψανα, μοναστήρια και ήσυχαστήρια, αγιάσματα, τόπους που συγκεντρώνουν θρησκευτικές μνημές, μικρά ξοκκλήσια που πανηγυρίζουν ακόμα πρόσωπα, που ή φήμη τους έχει ξεπεράσει την τοπική έμβέλεια και έλκύουν από παντού ανθρώπους που έπιζητούν ανάπαυση σώματος και ψυχής. Είναι αναγκαίο να μη ξεχνάμε το σκοπό για τον όποιο ξεκινούν οι άνθρωποι σ' αυτές τις περιοδείες.

Ο σκοπός αυτός, συνειδητά ή άσυνειδητά, περικλείει τις περισσότερες φορές την υπέρβαση της καθημερινότητας, ψυχική ανάταση και κατάνυξη, συνάντηση με μιαν άλλη πραγματικότητα, προσδοκία παρακλήσεως, αναζήτηση του προσωπικού και σε περιπτώσεις όμαδικού-μαζικού τουρισμού. Έκει είναι δυνατόν να απολαύσουν πνευματική θεραπεία, ν' αναγεννηθούν σωματικά και ψυχικά, ν' αποκτήσουν ψυχοσωματική ευεξία και δύναμη για ν' αντιμετώπισουν ευθύνες και δυσκολίες για όταν έπιστρέψουν. Αυτοί, λοιπόν, οι τόποι συνιστούν «σημεία» που έντάσσονται σε μία «πνευματική γεωγραφία», τα όποια όταν ένωθούν μεταξύ τους, χαρτογραφούν όδοιπορικά προσκυνηματικού τουρισμού, ύποβάλλουν σχέδια για ευσεβείς, ιερές άποδημίες και όδοιπορίες.

Προσκυνείν έν πνεύματι και άληθεία

Πρέπει άσφαλώς σε αυτό το σημείο να τονίσουμε ότι αυτή ή πνευματική ώφέλεια, για την όποια μιλήσαμε, δεν είναι άπροϋπόθετη. Δεν άρκει ό τό-

πος ακόμη και ό άγιασμένος τόπος για νά σου δώσει τά όφέλη πού περιμένεις. Είναι ό τρόπος μέ τόν όποιο προσεγγίζεις αυτά τά μέρη. Είναι ή προετοιμασία ή όποια έχει προηγηθεί για νά πλησιάσεις τά προσκυνήματα. Κι αν σκοπός σου είναι στα ιδιαίτερα αυτά μέρη νά πλησιάσεις μ' ένα ιδιαίτερο τρόπο τό Θεό πρέπει νά λάβεις ύπόψη σου τήν προειδοποίηση του ίδιου του Κυρίου μας, ό Όποιος στον διάλογό Του μέ τήν Σαμαρείτιδα στό κατά Ιωάννην Εύαγγέλιο άπομακρύνει τόν κίνδυνο μιιάς άπόλυτης και άποκλειστικής τοπολογικής προσκυνήσεως του Θεού Πατέρα.

«Πίστειφέ με, γυναίκα, ότι έρχεται ώρα πού ούτε είς τό όρος τουτο ούτε είς τά Ίεροσόλυμα θα

λατρεύετε τόν Πατέρα. Άλλ' έρχεται ώρα, και μάλιστα ήλθε ήδη, πού οι άληθινοί προσκυνηται θα λατρεύουν τόν Πατέρα πνευματικά και άληθινά, διότι τέτοιου θέλει ό Πατέρας νά είναι εκείνοι πού τόν λατρεύουν» (Ιωάννου 4, 21, 23). Ό λόγος αυτός του Κυρίου αίρει τήν άποκλειστικότητα, τό εκεί και μόνον, όχι τήν ώφελιμότητα ενός τόπου άγιασμένου για τους έν πνεύματι και άληθεία προσκυνητές.

Άγιασμένοι τόποι

Γ' αυτούς τους τόπους ό μακαριστός Μητροπολίτης Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου κυρός Θεόδωρος σέ πρόλόγό του στό βιβλίο του τότε Άρχι-

Ό Προσκυνηματικός Διάπλους στα πλαίσια του Διαγωνισμού για τόν Άπόστολο Παύλο

Μέ στόχο τήν έπιβράβευση όλων των έκπαιδευτικών τής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας έκπαίδευσης, των έχόντων τήν ευθύνη του συντονισμού, πλέον των 6.000 μαθητών, πού συμμετείχαν στον Πανελλήνιο Μαθητικό Διαγωνισμό τής Ίερας Συνόδου τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, μέ θέμα «Άπόστολος Παύλος - Άπόστολος τής Ελλάδος - Άπόστολος τής Ευρώπης», πραγματοποιήθηκε από 29 Σεπτεμβρίου ως και τις 2 Οκτωβρίου, Προσκυνηματικός Διάπλους σέ Κύθηρα, Πάρο και Τήνο, υπό τήν αιγίδα του Υπουργείου Τουριστικής Άναπτύξεως.

Μέ τό προσκύνημα αυτό ολοκληρώθηκαν οι έκδηλώσεις για τήν παρουσίαση και τή βράβευση των έκθέσεων και των λοιπών έργασιών των μαθητών, μέ θέμα τόν Ίδρυτή τής Έκκλησίας τής Ελλάδος Άπόστολο των Έθνων Παύλο, υπό τήν αιγίδα των Υπουργείων Έθνικης Παιδείας και Θρησκευμάτων και Τουριστικής Άναπτύξεως. Η ενεργός συμμετοχή των ανά τήν Ελλάδα μαθητών στον έν λόγω Διαγωνισμό, τόν όποιο διοργάνωσε ή Έκκλησία τής Ελλάδος δια του Συνοδικού Γραφείου Προσκυνηματικών Περιηγήσεων, ξεπέρασε κάθε προσδοκία και σημείωσε ιδιαίτερη έπιτυχία.

Κατά τόν Διάπλου πρós Κύθηρα πραγματοποιήθηκε τήν Παρασκευή 29 Σεπτεμβρίου ή Α' Ημερίδα για θέματα προσκυνηματικών περιηγήσεων, υπό τήν Προεδρία του Μακ. Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστοδούλου και τής Υπουργού Τουριστικής Άναπτύξεως κ. Φ. Πάλλη-Πετραλιά. Τήν Υπ. Έθνικης Παιδείας και Θρησκευμάτων εκπροσώπησε ή Γ. Διευθύντρια

Θρησκευμάτων κ. Ι. Παπαγεωργίου και τόν Υφυπ. Έθνικης Παιδείας και Θρησκευμάτων ό κ. Α. Πίλιας. Στο διάλειμμα τής Ημερίδας έγκαινιάσθηκαν οι έκθέσεις των γραπτών δοκιμίων και των ψηφιακών δίσκων των μαθητών πού διακρίθηκαν στον διαγωνισμό για τόν Άπόστολο Παύλο.

Τό Σάββατο τό πρωί, 30 Σεπτεμβρίου, οι συμμετέχοντες του Διάπλου έπισκέφθηκαν τό Ί. Προσκύνημα Παναγίας τής Μυρτιδιωτίσσης και δόθηκε έπίσημη δεξίωση για τους έπίσημους από τις Τοπικές Έκκλησιαστικές και Πολιτικές Άρχές του νησιού. Μετά τήν αναχώρηση για τήν Πάρο έγκαινιάσθηκε από τόν Μακαριώτατο ή έκθεση εικαστικών έργων για τόν Άπόστολο Παύλο των μαθητών πού διακρίθηκαν.

Τό πρωί τής Κυριακής, 1ης Οκτωβρίου τελέσθηκε Πολυαρχιερατική Θ. Λειτουργία στό Ίερό Προσκύνημα Παναγίας τής Έκατονταπυλιανής και άκολούθησαν έορταστικές έκδηλώσεις πρós τιμή των συμμετεχόντων. Μετά τήν αναχώρηση του πλοίου τό άπόγευμα τής Κυριακής για τήν Τήνο παρουσιάσθηκε τό έργο τής Μ.Κ.Ο. «Άλληλεγγύη» από τόν Διευθυντή της κ. Δ. Φουρλεμάδη και άκολούθησε Συνέντευξη Τύπου από τό Συνοδικό Γραφείο Προσκυνηματικών Περιηγήσεων. Τό ίδιο άπόγευμα τό πλοίο έφθασε στην Τήνο. Οι έπιβάτες μετέβησαν για προσκύνημα στό Ναό τής Παναγίας, όπου τελέσθηκε Δοξολογία. Άκολούθησε έορταστικό πρόγραμμα. Ό Διάπλους ολοκληρώθηκε τή Δευτέρα τό πρωί μέ τήν άφιξη στό λιμάνι του Πειραιά.

μανδρίτου –τόρα Μητροπολίτου Ρεθύμνης και Αύλοποτάμου– κ. Άνθιμου Συριανού, Παναγία Χαρακιανή, τό Ίερό προσκύνημα του Μυλοποτάμου, διατύπωνε τήν άποψη:

«...ύπάρχουν τόποι έξαγιασθέντες μέ τόν σύνδεσμόν των μετά γεγονότων ή προσώπων ιερών, οι όποιοι άποτελούν μέσα αναφοράς πρós τόν Θεόν και τας ύπερβατικές πραγματικότητας, χώρον συναντήσεως δυό ή τριών πιστευόντων ανθρώπων, όπου έν μέσω αυτών κατά τήν διαβεβαίωσιν του Κυρίου είναι Έκείνος παρών, και συγχρόνως έτσι καθίστανται ή πρώτη βαθμιά μιιάς νοητής και εύλογημένης κλίμακος πνευματικών αναβάσεων».

Ό άγιος Ιωάννης τής Κλίμακος αναγνωρίζει τήν τοποθεσία ως βοηθητική για τήν κατάνυξη: «Πολλές φορές οδηγεί τόν νοῦ μας σέ κατάνυξη και ή τοποθεσία πού μένομε και ή θέα πού έχει. Άς σέ πείσουν γι' αυτό ό Κύριος, ό Ηλίας και ό Ιωάννης, οι όποιοι προσεύχονταν κατά μόνας (σέ διαλεγμένους έρημικούς τόπους)».

Η γη, κατά παράδοξο τρόπο, αγιάζεται μέ τά συρόμενα βήματα των μαρτύρων και έμεις άκολουθώντας τά βήματα αυτά σέ ταξίδια προσκυνηματικά μετέχουμε στην άκολουθία του Ίησου κατά τό «όστις θέλει όπισω μου έλθειν άράτω τόν σταυρόν αυτού και άκολουθείτω μοι». Τά ταξίδια αυτά μπορεί νά είναι και κοπιαστικά, νά σέ κάνουν νά μοχθείς. Δέν είναι ταξίδια άναψυχής, άσχέτως αν σέ αναπαύουν και τελικά σέ θεραπεύουν και σέ σώζουν. Είναι ταξίδια πού άκολουθούν τό καλοτάξιδο πλοίο τής Έκκλησίας πού χαρακτηρίζεται ως «εύπλους ναῦς». Η ψυχή μας κάνει τότε πανιά... Γίνεται γοργοτάξιδο σκαρι σέ όλα τά μήκη και πλάτη.

Έδώ ως θυμηθούμε τό τροπάριον τής η' ώδης του κανόνος του Άγίου Μάρτυρος Άγαθονίκου πού τιμούμε τή μνήμη του στις 22 Αύγουστου και διαζωγραφίζει όσα πιά πάνω λέχθηκαν: «Έκ τόπων συρόμενος είς τόπον άθλητά, τήν γην καθηγιάσας, τοίς βήμασι τοίς σοίς, και κλίνας αύχένα ξίφει τέμνοντι, σαρκός διεζεύχθης, και τῷ Θεῷ ήνώθης» (Μηναίον Αύγουστου).

Άνάλογα δρώμενα περιγράφονται και στό συναξάρι τής 25ης Αύγουστου πού τιμάται ή μνήμη τής επανόδου του Λευιάνου του άγίου ένδοξου Άποστόλου Βαρθολομαίου. Σταυρώθηκε έν τή Μεγάλη Άρμενία τής Άνατολής. Η

σορός του άπετέθη στην Άλβανούπολη έν λάρνακι λιθίνη. Έπειδή έγέγοντο πολλά θαύματα οι έθνικοί τήν έριξαν στη θάλασσα μαζί μέ άλλες τέσσερις πού ανήκαν σέ μάρτυρες έπίσης. Μία όλόκληρη νηοπομπή! Πέρασαν από πολλές θάλασσες και ή λάρνακα του Άποστόλου προσορμίζεται στην Λίταρη τής Σικελίας. Οι άλλες έφθασαν σέ άλλες πόλεις. Ποιά, όμως, ή εξέγηση όλων αυτών;

«Τούτο δε όλον γέγονεν ίνα και ή τοσαύτη θάλασσα ήν διηλθον, άγιασθή δι' αυτών, και οι τόποι καθ' ους ή θεία χάρις αυτούς διεμέρισεν εύλογηθώσι, και ό Θεός θαυμαστωθή έν τοίς Άγίοις Αυτού, κατά τό γεγραμμένον» (Συναξάριον, Μηναίον Αύγουστου).

Αυτά τά λίγα νομίζω ότι άρκοῦν θεολογικά για νά θεμελιώσουν τήν τιμή πού όφείλουμε στους άγιασμένους τόπους και τά όφέλη πού άποκομίζουμε όταν φθάνουμε σεμνά και ταπεινά ως προσκυνητές μέ βαθειά συναίσθηση τής «ιερότητας» του τοπίου. Μή ξεχνάμε ότι «του Κυρίου ή γη και τό πλήρωμα αυτής» (Ψαλμός 23,1).

Ός προσκυνητής ό άνθρωπος μπαίνει σέ νέες περιπέτειες προσπαθώντας νά πορευτεί σέ δρόμους θεραπευτικούς για νά θεραπεύσει βαθιές ανθρώπινες ανάγκες του. Η στάση σεβασμού μέ τήν όποία πλησιάζουμε τόπους και πρόσωπα κάνει νά αναδυθούν μέ ένα καινούριο έντελώς νόημα. «Κοινοί τόποι» πού γίνονται ξεχωριστοί. Όχι μόνο γιατί έγώ τους είδα και τους ξεχώρισα. Κι αυτό μπορεί νά συμβεί. Άλλά γιατί άλλοι πριν από έμένα έζησαν σ' αυτούς και τους ξεχώρισε ή παρουσία τους. Τόποι πού γαληνεύει ή ψυχή μας όταν τους πλησιάσουμε. Η ανθρώπινη παρουσία δέθηκε μαζί τους και αναδύεται.

Ποιοτική φιλοξενία

“Αν αυτές είναι οι προϋποθέσεις με τις οποίες οφείλει ο προσκυνητής να πλησιάζει τα προσκυνήματα απαιτούνται και άλλες προϋποθέσεις απ’ αυτούς που υποδέχονται τους προσκυνητές. Είναι αλήθεια ότι η ποιμαντική του έλευθέρου χρόνου, τα προσκυνηματικά ταξίδια ή οι ιερές αποδημίες απασχολούν έντονα μεμονωμένους ποιμένες και την διοικούσα Έκκλησία. Στις σύγχρονες ανάγκες προσπαθούν ν’ ανταποκριθούν προβάλλοντας παραδοσιακούς θησαυρούς με επίκαιρο τρόπο. Μέρμηνά τους

δέν είναι μία «μουσειακή» συντήρηση αλλά μία ζωντανή ενεργοποίηση και προβολή εκείνου του οποίου αισθάνονται ως άγρυπνοι θεματοφύλακες. Εκείνο που πρέπει να προσεχθεί ιδιαίτερα είναι η ποιότητα της επί τόπου προσφοράς μας, ή ύπαρξη στοιχειώδους προετοιμασίας και ανάλογης υποδομής και όχι μόνο υλικής.

Γνωρίζουμε ότι οι αρμόδιοι του Έλληνικού Όργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.) και του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης φροντίζουν γι’ αυτό και εκκλησιαστικοί υπεύθυνοι συμβάλλουν ικανώς προς αυτήν την κατεύθυνση. Πέρα από καθαριότητα και τάξη που πρέπει να επικρατεί, είναι αναγκαίο να μην ξεχνάμε τον σκοπό για τον οποίο ξεκινούν οι άνθρωποι σ’ αυτές τις περιοδείες. Πόσο είμαστε έτοιμοι να προσφέρουμε αυτό το ποιοτικό στοιχείο ζωής που ο κόσμος περιμένει καταφεύγοντας εκεί; Η προετοιμασία, βέβαια, αυτή δεν είναι θέμα υποδείξεων, συνταγών, εντολών. Είναι έτοιμασία για «στάση ζωής» που αναπαύει όσους προσέρχονται. Μία στάση φιλοξενίας που συνοψίζει υποδοχή και αγάπη. Οι άνθρωποι αυτήν τη φιλοξενία έχουν ανάγκη. Σ’ έναν κόσμο, μέσα στον οποίο τις περισσότερες φορές αισθάνονται ανέστιοι, στην Έκκλησία και στους χώρους της περιμένουν να νοιώσουν σά στο σπίτι τους, οικείοι και δικοί.

Κι όμως είναι φορές, που κι εκεί λείπει ή ζεστασιά της ανθρώπινης επαφής: απουσιάζει ο θερμός λόγος· ή υποδοχή γίνεται ψυχρά και βαρετά, σά να ένοχλει ο επισκέπτης· οι χώροι έτσι όπως είναι διαμορφωμένοι μερικές φορές, αποδιώχνουν και απωθούν.

Αυτή ή φροντίδα για ποιότητα για την οποία μιλούσαμε πιο πάνω πρέπει να επεκτείνεται όχι

μόνο στο ανθρώπινο δυναμικό που θα υποδέχεται τους ξένους αλλά και στα αντικείμενα που θα έχουμε προετοιμάσει να προσφέρουμε αναμνηστικά, δωρεάν ή προς πώληση. Και σ’ αυτό το σημείο χρειάζεται ή απαιτούμενη προσοχή.

Πολλές φορές και για να κρατήσουμε τις τιμές προσιτές, όταν τα κατασκευάζουμε οι ίδιοι ή διότι τα προμηθευόμαστε από εργαστήρια μαζικής παραγωγής, παραμελούμε τη φιλοκαλική παράδοση της Ορθοδοξίας έμπορευματοποιώντας την και προσφέρουμε «αναμνηστικά» (σουβενίρ) που τελικά «δέν θά θυμίζουν τίποτε» από τον τόπο που επισκεφθήκαμε. Τα εργόχειρα δέν είναι «εργόχειρο» αλλά κακής ποιότητας κατασκευάσματα που δυσφημούν αυτόν που τα προσφέρει ή τα πωλεί.

“Ας μη ξεχνάμε μάλιστα, ότι αυτό που θ’ αποκομίσει ο επισκέπτης από τον τόπο που επισκέπτεται πρέπει να έχει και ένα αισθητικά παιδαγωγικό χαρακτήρα που να τον πλησιάζει στην άπειρη όμορφιά, στο άλλο Κάλλος, το οποίο στην ουσία συμβολίζει. Και το πιο μικρό αντικείμενο ας μη τραυματίζει τουλάχιστον την ευαισθησία μας αν δέν μπορεί να κάνει αισθητή αυτή την άλλη πραγματικότητα.

“Ας φροντίσουμε, λοιπόν, με κάθε τρόπο ξεκινώντας από τα δικά μας, τα εκκλησιαστικά, να αποχαρακτηρισθεί και ή Ελλάδα ως «χώρα του κίτς». “Ας μη ξεχνάμε, ότι ή Έκκλησία διαφύλαξε στο σώμα Της ως κιβωτός ό,τι πιο έκλεκτό δημιούργησε ο λαϊκός μας πολιτισμός. Αυτό πρέπει να καθοδηγήσει και τώρα κάθε είδους πρωτοβουλίες έτσι ώστε ή θεραπεία να ανάγεται σε όλα τα επίπεδα και να καλύπτει όλες τις χρείες του ανθρώπου.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ υπ αριθμ. 67*

Σκέψεις για την ιεραποστολή του Ίερέως

Πρός

“Απαντα τον Ίερόν Κλήρον
της Ίερας Αρχιεπισκοπής Αθηνών
Ένταυθα

Άγαπητοί μου,

Με την είσοδό μας στο νέο ιεραποστολικό έτος (2006-2007) σās απευθύνω την παρούσα μου σε μία προσπάθεια επικοινωνίας μου μαζί σας, αφ’ ενός μόν για να σās ένθαρρύνω στην ποιμαντική σας φροντίδα και αφ’ έτέρου για να σās μεταφέρω κάποιες σχετικές με την ιεραποστολή σας σκέψεις μου, προς έντελεστερα και αποδοτικότερα επίτευξη του καθήκοντός σας.

Δέν διαλαυθάνει ασφαλώς της προσοχής σας ότι οι εποχές στις οποίες ζούμε είναι, θά έλεγα, αποκαλυπτικές, έπειδή κυοφορούν νέες καταστάσεις, που ήδη έχουν αρχίσει να κάνουν την εμφάνισή των. Πρόκειται κατά βάσιν για την προσπάθεια που καταβάλλεται από διάφορες κατευθύνσεις για την πνευματική αλλοτρίωση του λαού μας, για την απομάκρυνση των νέων μας από την έπιρροή της Έκκλησίας, για την μετατροπή της Πατρίδος μας σε χώρα «με ίσες αποστάσεις από όλες τις γνωστικές θρησκείες», κατ’ ουσίαν όμως σε χώρα με απώθηση της ορθόδοξης Έκκλησίας στο κοινωνικό περιθώριο. Ταυτόχρονα οι Νεο-διαφωτιστές έπιτίθενται και κατά της πίστεως, έπιδιώκοντες να υποκαταστήσουν τη θρησκεία με άλλες πίστεις σε έγκόσμιες θεότητες, τη σαρκολατρεία, τον ύλισμό, τον άτομικισμό, τη θεοποίηση του ανθρώπου, την έπιστήμη, τη γνώση. Ός όπλα για την έπιβολή των νέων αυτών αντίληψων χρησιμοποιούνται τα σφάλματα των κληρικών μας που μεγαλοποιούνται και προβάλλονται, ή συκοφαντία έναντιον της Έκκλησίας, τα σκάνδαλα, ή ανάμειξις των

* Λόγω του γενικότερου ενδιαφέροντος, φιλοξενούμε την έπικαιρη αυτή έγκύκλιο της Τ.Α.Α. στον Ε.

έκκλησιαστικών μας ήγετων σε θέματα κοινωνικά, πολιτισμικά, ανθρώπινα, και ό καταιγισμός της προπαγάνδας ότι ή Έκκλησία καταδυναστεύσε δήθεν τον λαό μας και δέν του είναι απαραίτητη. Ήδη κατέστη προβληματική ή πρόσβασή μας στα σχολεία, ή Ίστορία του έθνους «ξεναγράφεται», πολλά ΜΜΕ λουδορούν τους λόγους μας περιφρονητικά, νομοσχέδια κατατίθενται που καταλύουν τη νομική ύπόσταση της Έκκλησίας, ανώτατοι δικαστές αρνούνται να παραστούν στον άγιασμό επί τη ένάρξει του δικαστικού έτους κ.λπ. “Όλα αυτά είναι σαφή δείγματα της πορείας που πολλοί έπιθυμούν και έπιδιώκουν να ακολουθήσει τό έθνος μας, ώστε να απωθήσει κατασυκοφαντημένη την Ορθοδοξία στο κοινωνικό περιθώριο.

“Όμως είναι ευτύχημα ότι ό λαός μας στη μεγάλη του πλειοψηφία πιστεύει στον Θεό και αγαπά την Έκκλησία. Οι νέοι μας έρχονται όταν μπορούν στον ναό, τηρούν τις παραδόσεις, νηστεύουν, προσκυνούν τα ιερά λείψανα, παρίστανται στις άγρυπνίες, και λιγότεροι έξομολογούνται και κοινωνούν. Ή κατάσταση αυτή μπορεί να μην είναι άπόλυτα ικανοποιητική, όμως συνιστά ένα γερό στήριγμα, πάνω στο οποίο μπορούμε να στηριχθούμε για να ανανεώσουμε τον ζήλο μας και να αναζωπυρώσουμε τό χάρισμά μας.

Πρός αυτή την κατεύθυνση στοχεύουν και οι σκέψεις μου που ακολουθούν, έπειδή αισθάνομαι την ανάγκη να σās συναγωνισθώ στον άγώνα σας και να σās συντροφεύσω στους προβληματισμούς σας.

1. Αρχίζω από την υπογράμμιση της ανάγκης για αναζωογόνηση της ένορίας. Ή ένορία πρέπει να γίνει ή πνευματική κυψέλη και ή πνευματική τροφός των ένοριτών. Μη παραλείπετε τον θησαυρό της θ. λατρείας μας. Τελείτε άνελλιπώς τις ιερές ακολουθίες και έφαρμώστε παλαιότερη οδηγία μου για τέλεση κατά μήνα μιας τουλάχιστον άγρυπνίας. Έπίσης ή Παράκληση της Παναγίας

μας συγκινεί και συγκεντρώνει κόσμο που είναι πονεμένος και κουρασμένος. Ξεκουράστε τον με την καλλιέργεια της πίστεως και της ευσέβειας.

2. Συναφές είναι το πρόβλημα των ιεροψαλτών σας. Δεν νοείται θ. λατρεία με ψάλτες που δεν ξέρουν να ψάλουν. Ένισχύσατε τους χορούς των ψαλτών. Το βυζαντινό άσμα δεν είναι μονωδία. Είναι χορικό. Ψάλλουν πολλοί μαζί. Πρέπει και οι ψάλτες μας να θελήσουν να βοηθήσουν στην αναβάθμιση του μουσικολογικού τους επίπεδου. Δεν μπορεί να ψάλουν σε ναούς της Ίερās Ἀρχιεπισκοπῆς ψάλτες πρακτικοί και να θέτουν σε δοκιμασία την υπομονή των πιστών που εκκλησιάζονται. Προσέξτε αυτό το σημείο και όπου χρειάζεται διορθώστε το. Ἐπίσης προσέξτε τα παιδιά του Ἱεροῦ. Μὴ τὰ διώχνετε, μὴ τὰ μαλλώνετε. Τὰ χρειάζεσθε. Ἄλλοῦ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνα παιδί για να διακοινησει. Ἐδῶ ἔχουμε τὴν εὐλογία αὐτῆ. Μὴ ἀμελήτε.

3. Βγῆτε και ἔξω ἀπὸ τὸν ναὸ σας εἰς ἀναζήτησιν στὸ Γραφεῖο σας και περιμένετε τοὺς ἀνθρώπους να ἔλθουν ἐκεῖνοι κοντὰ σας. Βγῆτε ἔξω, περπατήστε στὸ δρόμο, συναντήστε ἀνθρώπους, μπῆτε στὰ σπίτια ὅπου σὰς δέχονται, μιλήστε τοὺς για τὸν Χριστό. Ἐνδιαφερθῆτε για τὰ παιδιά, τοὺς νέους, τὰ προβλήματα τους. Δείξτε τοὺς ὅτι εἴσθε σὲ ἐπαφή με τὰ προβλήματα τους, ὅτι σὰς ἐνδιαφέρει ἢ ἐπίλυσή τους. Καὶ κάντε ὅ,τι μπορεῖτε για τὴν καλὴ ἀντιμετώπισή τους. Οἱ ἀνθρώποι ἔχουν ἀπογοητευθῆ ἀπὸ ὅσους λένε πολλὰ λόγια. Θέλουν ἔργα. Καλέστε τοὺς να ἔλθουν κοντὰ σας να συζητήσουν μαζί σας. Νὰ σὰς ἀνοίξουν τὴν καρδιά τους. Κανείς ἄλλος δὲν τὸ κάνει αὐτὸ σήμερα. Αὐτὸ ἰσχύει ἰδιαίτερα για τοὺς νέους. Δώστε τοὺς ὁδηγίες χρήσιμες: Ἀφήστε τοὺς να ἐκτονωθοῦν. Προγραμματῆστε ἐκδηλώσεις γι' αὐτούς, με αὐτούς. Μιλήστε στοὺς γονεῖς για τὰ παιδιά τους. Μάθετέ τοὺς να προσεύχονται γι' αὐτά. Ἐνας ἅγιος ἔλεγε: «Ἀντὶ να μιᾶς στὸ παιδί σου για τὸ Θεό, μιλα στὸ Θεό για τὸ παιδί σου».

4. Σήμερα εἴσθε οἱ μόνοι που γίνεσθε δεκτοὶ να μπαίνετε στὰ ξένα σπίτια. Οἱ ἐνορίτες σὰς προσκαλοῦν για να τελέσετε ἀγιασμό, εὐχέλαιο κ.λπ. Καλοῦν και γείτονες. Ἀξιοποιῆστε τὴν εὐκαιρία να μιλήσετε στοὺς ἀνθρώπους για τὴν πίστη, για τὸν Θεό, για τὴν Ἐκκλησία. Φέρτε τὴ συζήτηση σὲ σύγχρονα ζητήματα, σὲ συζητήσεις που γίνονται στὴν τηλεόραση, σὲ ὅ,τι ἀπασχολεῖ τὸν ἀνθρώπο σήμερα. Καὶ πάρτε θέση στὰ μεγάλα

θέματα. Πῆτε τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ γι' αὐτά. Καὶ καθοδηγήστε τοὺς ἀνθρώπους στὸν σωστὸ δρόμο.

5. Ὁ κόσμος δὲν γνωρίζει τί κάνει ἢ Ἐκκλησία σὲ πολλοὺς τομεῖς. Ἄγνοεῖ τὸ μεγάλο κοινωνικό και φιλανθρωπικό ἔργο της. Φροντίστε να τὸ μάθετε ἀπὸ τὰ φυλλάδια που κυκλοφοροῦν και διαδώστε το. Μιλήστε στὸν κόσμο για τὴν πολῦτιμη συνεισφορά τῆς Ἐκκλησίας στὴν ἀντιμετώπιση μεγάλων κοινωνικῶν προβλημάτων. Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή θὰ ἐφοδιάσει τοὺς ἱερούς ναοὺς σας με εἰδικές θήκες, στὶς ὁποῖες θὰ ὑπάρχουν φυλλάδια με ὅλες τὶς δραστηριότητες τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» και παρακινήστε τοὺς ἐνορίτες να πάρουν τὰ φυλλάδια πρὸς ἐνημέρωσιν των ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ μας ἔργου. Τὰ θέματα αὐτά εἶναι ἐνδιαφέροντα. Πρέπει ὁ κόσμος να μάθει τί κάνουμε ὡς Ἐκκλησία, για να παύσουν να μᾶς συκοφαντοῦν ὡς ἀπράγους οἱ καλοθελητές.

6. Εἶναι ἀνάγκη ὁ ἱερεὺς να βγεῖ στὴν κοινωνία περισσότερο ἀπὸ ὅσο μέχρι σήμερα. Προσέξτε. Δὲν ἐννοῶ να γίνετε ἐκκοσμηκευμένοι κληρικοί, που θὰ μοιάζετε ἀλλοτριωμένοι. Ὁ κόσμος μας δὲν σὰς θέλει κοσμικούς. Σὰς θέλει κοινωνικούς. Ἄλλο τὸ ἓνα και ἄλλο τὸ ἄλλο. Γίνετε, λοιπόν, κοινωνικότεροι. Βγῆτε ἀπὸ τὰ Γραφεία και μπῆτε στὴν κοινωνία. Νὰ εἴσθε παρόντες σὲ ἐκδηλώσεις που ὀργανώνονται και ἀπὸ ἄλλους φορεῖς στὴν ἐνορία σας. Δώστε και στὴν οἰκογένειά σας τὸ δικαίωμα να μετέχει στὴν κοινωνία. Δὲν εἶναι σωστὸ αὐτὸ που γίνεται ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια. Ὁ παπὰς ξέρεῖ μόνο τὸν δρόμο ἀπὸ τὸ σπίτι στὴν ἐκκλησία του και τανάπαλιν. Σήμερα πρέπει και ἡ οἰκογένεια τοῦ κληρικοῦ μας να μετέχει στὰ κοινωνικά δρώμενα πρωτίστως τῆς ἐνορίας και ἀκολουθῶς στὰ τῆς εὐρύτερης κοινωνίας. Νὰ διοργανώνετε και σεῖς ἐκδηλώσεις που συγκεντρώνουν κόσμο και ἐκτὸς θ. λατρείας. Παίξτε, ἂν μπορεῖτε, με τὰ παιδιά μαζί, οἱ νεώτεροι ἀπὸ σὰς. Ἐτοιμάστε χώρους για τὴν ὑποδοχὴ των νέων. Ἀπαραίτητα εἶναι τὰ Πνευματικὰ Νεανικὰ Κέντρα. Ἀξιοποιῆστε τα ὅπου ὑπάρχουν, δημιουργῆστε τα ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη. Εἶναι ἀνάγκη να ὑπάρχει χώρος για να μαζεῦετε τὰ παιδιά. Νὰ τοὺς δίδετε διεξόδους. Ὅχι μόνο «μή».

7. Τὰ Κατηχητικά μας χρειάζονται νέα πνοή. Δὲν θὰ τὰ ἐγκαταλείψουμε, ἀλλὰ θὰ τὰ ἀνανεώσουμε. Ἐργαζόμεθα γι' αὐτὸ στὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή και στὴν Ἱ. Σύνοδο. Οἱ κατηχητές σας χρειάζονται, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐλογία σας, και τὴν ὑποστήριξή σας. Καλοπιᾶστε τοὺς νέους αὐτοὺς που

μᾶς βοηθοῦν. Δείξτε τοὺς τὴν ἀγάπη σας. Θέλουν να ἀκούσουν και ἀπὸ τὸ στόμα σας ἓνα καλὸ λόγο. Τὸ Γραφεῖο Νεότητος τῆς Ἱερās Ἀρχιεπισκοπῆς σας ἔστειλε ἤδη σχετικές ὁδηγίες μου. Σκεφθῆτε νέες πρωτότυπες ἐκδηλώσεις για να συγκρατήσετε τὰ παιδιά κοντὰ στὴν Ἐκκλησία και να προσελκύσετε νέα. Μὴ ξεχνᾶτε και τὴν ἐξατομικευμένη κατήχηση, ὅπου χρειάζεται. Μόνο να προσέχετε τὶς κινήσεις σας.

8. Λειτουργῆστε τὶς ἐνοριακές σας δραστηριότητες ὡς λ.χ. μαθήματα ξένων γλωσσῶν, χορῶν, μουσικῆς, ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν, πολιτισμικές ἐκδηλώσεις, ἐπισκέψεις σὲ Μονές, μνημεῖα, ἐκδρομές. Ἐμπλουτίστε τες με νέες που ἀνταποκρίνονται στὶς ἀπαιτήσεις και στὶς ἀνάγκες των παιδιῶν. Ἐτσι ἢ ἐνορία θὰ γίνεῖ μιὰ κυψέλη πραγματικῆ.

9. Ἀσχοληθῆτε και με θέματα που «καῖνε», ὅπως εἶναι λ.χ. τὰ ναρκωτικά, τὸ οἰκολογικό, ἡ βία, ἢ ἐγκληματικότης των νέων, ὁ ἀλκοολισμός, κ.λπ. Ὅργανῶστε τακτικές διαλέξεις στὴν ἐνορία σας. Καλέστε ἔγκυρους ὁμιλητές. Μαζέψτε τὸν κόσμο στὴν Ἐκκλησία. Ὅλοι σήμερα διψοῦν να ἀκούσουν κάτι τὸ καλὸ και χρήσιμο. Βάλτε τὶς ἐκδηλώσεις αὐτές μέσα στὸ ποιμαντικὸ πρόγραμμα τῆς ἐνορίας σας.

10. Μερικές ἐνορίες ἐκδίδτε περιοδικό. Εἴσθε ἀξιεπαινοῦ γι' αὐτὸ. Ὅ,τι μου στέλλετε τὸ διαβάζω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Μερικά εἶναι πολὺ καλά. Ἄλλα ὑπολείπονται. Ὅμως πρόκειται για μιὰ πολὺ καλὴ προσπάθεια. Φροντίστε τὴν ὅσο γίνεται καλύτερα. Οἱ σελίδες τοῦ περιοδικοῦ σας να εἶναι πλήρεις χάριτος. Βρῆτε κατάλληλους συγγραφείς των ἄρθρων. Ἀφήστε τὰ τετριμμένα και ζωντανέψτε τὸν λόγο. Ἐνα καλογραμμμένο ἐνοριακὸ περιοδικὸ μπορεί να προσφέρει μεγάλη ὠφέλεια σὲ ὅλο τὸ σπίτι. Ἐπίσης προβάλατε τὴν «ΤΟΛΜΗ». Γράφεται με πολὺν ζήλο και κόπο. Καὶ ἔχει καθιερωθῆ ὡς μιὰ νέα μορφή ἐντύπου με ἐκκλησιαστικὸ κοινωνικὸ λόγο.

11. Ὅργανῶστε διάλογο με τοὺς ἐνορίτες σας. Ἐχουν πολλὰ να σὰς ποῦν και σεῖς να ἀκούσετε. Μὴ φοβεῖσθε τὴν κριτική. Ὅταν εἶναι καλόπιστη διευκολύνει τὴν διόρθωση τυχόν κακῶς κειμένων. Παράλληλα με τὸν διάλόγο σας δίδεται ἢ εὐκαιρία να ἐνημερώσετε τοὺς ἐνορίτες σας για ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα που δὲν τὰ γνωρίζουν. Εἶναι και αὐτὴ μιὰ χρήσιμη εὐκαιρία να βρεθῆτε πιὸ κοντὰ στοὺς ἐνορίτες σας.

12. Καλλιεργῆστε καλές σχέσεις με τοὺς ἐκπαιδευτικούς τῆς ἐνορίας σας. Ἀπὸ τὴν ποιότητα των σχέσεων αὐτῶν ἐξαρτᾶται και ἡ πρόσβασή σας στὰ σχολεῖα. Ὅσοι ἐφημέριοί μας

ἔχουν καλλιεργῆσει τέτοιες σχέσεις δὲν διατρέχουν κίνδυνο να τοὺς ἀπαγορευθῆ ἢ εἴσοδος στὰ σχολεῖα. Καλέστε τοὺς ἐκπαιδευτικούς και συζητήστε μαζί τοὺς τὰ προβλήματα τους, τὰ προβλήματα των νέων. Ὅριστε κάποιον ἐξ αὐτῶν να κάνει μιὰ ὁμιλία σὲ γονεῖς. Μπῆτε δυναμικά στὴ διαδικασία τῆς ἐκπαίδευσης. Πρωτοτυπῆστε σὲ ὅλα.

13. Ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει εὐρωπαϊκὸ προσανατολισμό. Δὲν ἀπεχθανόμεθα τοὺς δυτικούς εὐρωπαίους, δὲν τοὺς ὑβρίζουμε, δὲν τοὺς ἀπαξιώνουμε. Δὲν φταῖνε αὐτοὶ για ὅσα κακά μᾶς ἔχουν βρεῖ. Ὅποιος ἔχει διαβάσει τὴν ἱστορία με καταλαβαίνει. Σὲ τίποτε δὲν ὠφελεῖ τὸ να ἀποσειούμε τὶς δικές μας εὐθύνες και να χρησιμοποιοῦμε ὡς ἄλλοθι τὰ λάθη των ἄλλων. Καλύτερα θὰ ἦταν ἂν δίδαμε μεγαλύτερη προσοχή στὰ δικά μας λάθη. Γιατὶ ἔχουμε κάνει ὡς λαὸς πολλὰ. Ὁ εὐκολὸς τρόπος να ξεφύγουμε εἶναι να ρίπτουμε στὰ κηρύγματα μας τὸν λίθο τοῦ ἀναθήματος ἀποκλειστικά ἐναντίον των ξένων. Οἱ ξένοι μᾶς ἔκαναν μεγάλα κακά. Ὅχι ὅμως ὅτι και ἐμεῖς δὲν φταιξαμε σὲ τίποτε. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη να βάλουμε τὰ πράγματα στὴ θέση τους. Ἡ ἀλήθεια μᾶς ἐλευθερώνει ὅλους.

14. Ἀπὸ τὴν Ἡμερίδα που διοργανώσαμε πρὸ ἡμερῶν στὸ Διορθόδοξο Κέντρο με θέμα τὰ προβλήματα τῆς ἱερατικῆς οἰκογένειας προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα, για τὰ ὁποῖα θὰ ἐνημερωθῆτε προσεχῶς. Ἐδῶ θέλω να σὰς διαβεβαιώσω ὅτι και γι' αὐτά σας τὰ προβλήματα, ὅποια και ἂν εἶναι, ἐνδιαφέρομαι ὡς Πατέρας σας, και ἐπιθυμῶ κάθε φορὰ να συμβάλω για τὴν καλὴ ἀντιμετώπισή των.

Αὐτά, ἀγαπητοὶ Πατέρες, εἶχα να σὰς γράψω με τὴν εὐκαιρία τῆς ἐνάρξεως τοῦ νέου ἱεραποστολικοῦ ἔτους και να ἐπικαλεσθῶ για τὸν καθένα σας τὴ χάρη και εὐλογία τοῦ καλοῦ Θεοῦ, για ἐνδυνάμωση και ἐνίσχυσή σας στὴν προκειμένη διακονία σας. Εἴθε ὁ Κύριος να σὰς ἀξιώνει πάντοτε να Τὸν διακονεῖτε με πιστότητα, ἀνιδιοτέλεια και ζῆλο τὸν κατ' ἐπίγνωσιν.

Με πατρικές εὐχές και ἀγάπη
Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος
† Ὁ Ἀθηνῶν Χριστόδουλος

Τοῦ Πρωτ. κ. Βασιλείου Θερμοῦ

ΟΛΥ συχνά όταν λειτουργῶ ἢ ἐκκλησιάζομαι σέ ἄλλο ναὸ δέχομαι τὴν εὐγενῆ πρόσκληση τῶν ἐφημερίων νὰ κηρύξω· εἶναι συνήθεια, ἄλλωστε, εὐρύτερα γνωστὴ ἢ τιμητικὴ παραχώρηση τοῦ ἄμβωνα. Ἀκόμη καὶ ἂν συμβῆ νὰ ἀρνηθῶ, ἐπειδὴ π.χ. εἶμαι κουρασμένος ἢ δὲν αἰσθάνομαι προετοιμασμένος, οἱ ἀδελφοὶ ἐπιμένουν, συχνά μὲ τὸ ἐπιχείρημα «ἐμένα μὲ ἔχουν βαρεθεῖ!»

Ὅσο καὶ ἂν τὶς περισσότερες φορές αὐτὴ ἡ φράση πηγάξει ἀπὸ ταπείνωση καὶ ἀγάπη, ὁπότε ἐνδέχεται νὰ μὴν ἀληθεύει, ἀξίζει νὰ

Τὸ ἀνιαρὸ κήρυγμα

σταθοῦμε γιὰ λίγο. Εἶναι ἄραγε δυνατὸν καὶ μὲ ποιῆς προϋποθέσεις νὰ βαρεθεῖ ὁ πιστὸς ἔναν συγκεκριμένο κήρυκα;

Τὸ ἐρώτημα ἔχει ἰδιαίτερη σημασία ἀφοῦ στὴν Ἐκκλησία μας, γιὰ λόγους κακῶς ἐννοούμενου σεβασμοῦ, ἀπουσιάζει ἢ ἐξωτερικεύει τῶν σκέψεων καὶ τῶν συναισθημάτων τῶν πιστῶν σχετικὰ μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ ἐφημερίου τους. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια ἀπουσιάζει ἢ ἀπ' εὐθείας στὸν ἴδιο γνωστοποίηση τῆς δυσαρέσκειας (γιὰ ἐπαινετικὰ σχόλια δὲν ὑπάρχει θέμα, γίνονται πολὺ πιὸ ἄνετα). Ὅμως δὲν λείπουν οἱ κατ' ἰδίαν ἀποδοκιμαστικὲς συζητήσεις τῶν χριστιανῶν, εἴτε μεταξὺ ἐνοριτῶν εἴτε στὰ πλαίσια τῆς οἰκογένειας. Ὅχι σπάνια παιδιὰ καὶ ἔφηβοι σχολιάζουν ἀρνητικὰ κάποια κηρύγματα ἢ ἓνα κήρυκα ἐν γένει. Μάλιστα ὑπάρχουν ἀρκετοὶ πιστοὶ, οἱ ὁποῖοι ἀπέχουν ἀπὸ τὴν ἐνορία τους ἐπειδὴ δὲν ἀντέχουν κάποιον συγκεκριμένο κήρυκα ἢ φροντίζουν νὰ φεύγουν «μὲ τρόπο», ὅταν ἀρχίζει τὸ κήρυγμά του.

Τὰ φαινόμενα αὐτὰ, πού ὄλοι ὑποπτευόμαστε, εἶναι ἐλάχιστα κολακευτικά γιὰ τὸ

πρόσωπό μας ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἱερωσύνη. Τὸ ἐρώτημα, λοιπόν, πρέπει νὰ τεθεῖ ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους, ἀφοῦ δὲν θὰ ἔλθει ἀπ' ἑξῶ: μὲ ποιούς τρόπους γινόμαστε βαρετοὶ ἢ προκαλοῦμε δυσφορία μὲ τὸ κήρυγμά μας; Οἱ δυὸ αὐτὲς καταστάσεις βρίσκονται πολὺ κοντά· στὸ παρελθὸν οἱ ἄνθρωποι ἦταν πιὸ ὑπομονετικοὶ καὶ ἄντεχαν περισσότερο μιὰ κατάσταση ἀνίας. Σήμερα ὅμως τὸ νὰ βαριέσαι προκαλεῖ δυσφορία.

Ὁ προσεκτικὸς ἀναγνώστης τῶν σελίδων αὐτῶν θὰ ἔχει ἤδη βρεῖ κάποιες σκέψεις γιὰ τὸ θέμα ὡς τώρα. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀπλῶς θὰ προσπαθῶ νὰ συμπυκνώσω ὀρισμένα

αἷτια τῆς ζημιογόνου τούτης ἀνίας. Νομίζω ὅτι ἓνας πρῶτος λόγος εἶναι ἡ θεματολογικὴ μονοτονία τοῦ κηρύγματος. Ἄν, ὅπως συμβαίνει μὲ κάποιους ἀπὸ ἐμᾶς, ἡ συντριπτικὴ πλειονότητα τῶν κηρυγμάτων μας περιστρέφεται ἢ καταλήγει στὴν ἴδια κεντρικὴ ἰδέα, ὅσο σημαντικὴ καὶ νὰ εἶναι, τότε εἶναι εὐλόγο νὰ μὴν μπο-

ροῦμε νὰ διατηρήσουμε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν μας. Ἀλλὰ, ἂν αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα, χρειάζεται νὰ ἐρωτήσουμε τὸν ἑαυτό μας ποιά εἶναι ἡ πηγὴ αὐτῆς τῆς ἐννοιολογικῆς φτώχειας. Ἄν ἀναρωτηθοῦμε μὲ ἐντιμότητα καὶ εἰλικρίνεια ἴσως ἀνακαλύψουμε ὅτι μᾶς διακατέχει μιὰ ἔμμονη ἰδέα, ἢ ὁποῖα μάλιστα ἐνδέχεται νὰ μὴν εἶναι καὶ τόσο σημαντικὴ ἀπὸ θεολογικῆς ἀπόψεως. Σκόπιμα θὰ ἀποφύγω σημερινὰ παραδείγματα καὶ θὰ καταγράψω ἓνα παλιό. Κατὰ τὶς δεκαετίες τοῦ '50 καὶ τοῦ '60 συνηθιζόταν ἀπὸ ἄμβωνος ὁ ἀντικομμουνισμός, ὅποιο καὶ νὰ ἦταν τὸ εὐαγγέλιο τῆς ἡμέρας. Λές καὶ χρειαζόταν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι πιστοὶ ἀνάλογη προφύλαξη ἢ λές καὶ αὐτὸς ἦταν ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος προφύλαξης, πού ἐλάχιστη σχέση εἶχε μὲ τὴν διακήρυξη τῆς καλῆς ἀγγελίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄν διακατέχει καὶ ἐμᾶς μιὰ ἔμμονη ἰδέα, πού τὴν μετατρέπουμε σὲ κήρυγμα, τότε ἂς ψάξουμε μέσα μας μήπως ρίζα τῆς εἶναι κάποιο αἶσθημα φόβου, τὸν ὁποῖο προσπαθοῦμε νὰ «ξορκίσουμε» μὲ τὶς συνεχεῖς ἐπαναλήψεις.

Ἐνας ἄλλος λόγος γιὰ νὰ βαρεθοῦν οἱ ἀκροατὲς μας βρίσκεται στὴν μονότονη καὶ ἄψυχη ἐκφορὰ τοῦ λόγου. Ἐννοεῖται ὅτι χρειάζεται νὰ ἀποφεύγουμε τὶς ἐκρήξεις καὶ τὶς ἀτακτες φωνές, πού φανερώουν ἀπώλεια ψυχραιμίας, ἀπουσία κατανόησης, ἐνίοτε καὶ ἔλλειψη ἀγάπης. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ πέσουμε στὸ ἄλλο ἄκρο καὶ νὰ κηρύττουμε μὲ ἄνευρο τρόπο, ἢ ὅπως λέγεται σήμερα, «ξύλινο» πού κινδυνεύει νὰ μεταδώσει τὸ μήνυμα ὅτι δὲν τὸν πιστεύουμε καὶ ἐμεῖς ἰδιαίτερα, ἀλλὰ τὸν ἐκφέρουμε ἀπὸ ἐπαγγελματικὴ ὑποχρέωση.

Ἐνας τρίτος λόγος εἶναι ἡ δημιουργία στοὺς πιστοὺς τοῦ αἰσθήματος ὅτι ὅσα τοὺς λέμε δὲν ἀφοροῦν σ' αὐτούς. Ὅτι δὲν ἔχουν σχέση μὲ τὴν καθημερινότητά τους, μὲ τὰ διλήμματα καὶ τὶς ἀγωνίες τῆς ζωῆς τους. Αὐτὴ ἡ δυσἀρεστὴ ἐξέλιξη μπορεῖ νὰ συμβεῖ στὸ βαθμὸ, πού καὶ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ἀναρωτιόμαστε καθημερινὰ πόσο αὐτὰ πού κηρύττουμε σ' ἐμᾶς ἀφοροῦν προσωπικά, ἂν δηλαδή ἔχουμε ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὸ περιεχόμενό τους. Στὴν περίπτωσή αὐτὴ τὸ κήρυγμα ἀποτελεῖ ἓνα ξένο σῶμα στὴ ζωὴ μας καὶ αὐτὸ μεταδίδει ἀνία στὸν ἀκροατὴ μέσα ἀπὸ μιὰ διαδικασία ὑποσυνείδητης ἐπικοινωνίας, πού πάντα ὑφίσταται στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Ἐπίσης συμβαίνει, ὅταν μοναδικὴ πηγὴ τῶν κηρυγμάτων μας εἶναι τὰ σχετικὰ βοηθήματα, διότι τότε παίρνομε ἕτοιμες ἰδέες καὶ τὶς «σερβίρουμε» πάλι ὡς ξένο σῶμα. Θεωρῶ ὅτι τὰ βοηθήματα εἶναι πολύτιμα, ἀλλὰ μόνο ὅταν ὁ κήρυκας προσλάβει αὐτὸ πού θέλουν νὰ ποῦν καὶ τὸ κάμει δικό του. Ἐτσι ἐκφέροντας τὸ πείθει ὅτι αὐτὸ ἐγγίζει καὶ τὸν ἴδιο.

Ἐνας τέταρτος λόγος βρίσκεται στὴ διανοητικὴ δυσαναλογία τῶν λεγομένων πρὸς τὴν ἰκανότητα τοῦ ἐκκλησιασματος. Ὅταν ὁ λόγος πού μᾶς ἀπευθύνεται εἶναι αἰσθητὰ πιὸ δύσκολος ἢ πιὸ εὐκολος ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο

Τὰ ἐρωτήματά σας καὶ οἱ προτάσεις σας νὰ ἀπευθύνονται στὸν π. Βασίλειο Θερμό, Ἐρατοῦς 11, Παλλήνη 153 51 ἢ στὸ thermosv@otenet.gr.

μας, ὄλοι αὐτομάτως βαριόμαστε. Καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ συμβεῖ, εἴτε ὅταν μιλοῦμε σὲ ἀπλοὺς ἀνθρώπους μὲ βαρυσήμαντους δύσπεπτους ὄρους, π.χ. γιὰ τὴν «ὄντολογικὴ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας», εἴτε ἀντίστροφα, ὅταν σὲ μορφωμένους ἀνθρώπους ἐκφέρουμε λόγια παιδαριώδη πού τοὺς ὑποτιμοῦν καὶ κατὰ συνέπειαν τοὺς προσβάλλουν. Γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ αὐτὸ τὸ φαινόμενο, πού ἐπαναλαμβανόμενο ἐνδέχεται νὰ ὀδηγήσει σὲ πλήρη ἀποξένωση τὸν κήρυκα ἀπὸ τὸ ποίμνιο, χρειάζεται ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ σταθμίζουμε τὸ διανοητικὸ ἐπίπεδο τῶν ἀνθρώπων, πού ἔχουμε μπροστά μας, καλλιεργώντας οὐσιαστικὴ σχέση καὶ κοινωνία μαζί τους, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ συνεχίζουμε τὸν δικό μας μορφωτικὸ ἀγῶνα προκειμένου νὰ συντονιστοῦμε καλύτερα μὲ τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο.

Δὲν πρέπει, τέλος, νὰ παραλείψουμε τὸ ἐνδεχόμενο ὁ πιστὸς νὰ ἔχει ἐνοχληθεῖ σὲ κάτι ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ μας, ἢ καὶ νὰ ἔχει σκανδαλισθεῖ. Τότε χάνει τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ λόγια μας, ὄχι διότι δὲν λέμε σωστὰ πράγματα ἢ μὲ τὸν κατάλληλο τρόπο, ἀλλὰ διότι ἔχασε τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸ πρόσωπό μας. Ἐμεῖς βέβαια δὲν ὑποπτευόμαστε τίποτε, διότι ἀπλοῦστατα δὲν μάθαμε ὅτι τοῦ προκαλέσαμε μιὰ μικρὴ δοκιμασία. Αὐτὸ τὸ ζήτημα καθιστᾷ ἀκόμη πιὸ ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη νὰ μποροῦμε νὰ ἐπικοινωνοῦμε πιὸ ἀνοικτὰ μέσα στὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ λέμε μὲ εὐγένεια καὶ ἀγάπη τὸν λογισμό μας. Δυστυχῶς στὸν τόπο μας ἀπέχουμε ἀκόμη ἀπὸ αὐτὸ καὶ ἔτσι τὰ στελέχη τῆς Ἐκκλησίας μας χάνουμε εὐκαιρίες αὐτοκριτικῆς καὶ διορθώσεως.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνίας νομίζω πὼς εἶναι συχνότερο ἀπὸ ὅσο νομίζουμε καὶ ἀρκετὰ σοβαρὸ, καθὼς ἀχρηστεύει τὴ σωστικὴ δυναμικὴ τοῦ κηρύγματος. Νοθεύει τὴ ριζοσπαστικότητα τῆς «καλῆς ἀγγελίας», διότι αὐτὸ εἶναι τελικὰ τὸ Εὐαγγέλιο. Καὶ μιὰ καλὴ ἀγγελία δὲν εἶναι ποτέ ἀνιαρὴ· ἀντίθετα: εἶναι συναρπαστικὴ, ἐνθουσιάζει, ξεσηκώνει, ἐμπνέει. Ἄραγε, ἐξακολουθεῖ τὸ Εὐαγγέλιο νὰ εἶναι γιὰ μᾶς καλὴ ἀγγελία;

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

(Οι επιστολές απηχούν αποκλειστικά απόψεις των υπογραφομένων)

Το γράμμα μου άσκει κριτική επί ενός δευτερεύοντος θέματος το οποίο βάσει όρισμένων κριτηρίων ανάγεται σε πρωτεύον. Το τεύχος άρ. 7, Ιούλιος - Αύγουστος 2006, φέρει στο έξωφύλλο του μία βυζαντινή εικόνα, όρθοδόξως ιστορημένη και σύμφωνα με τὰ παραδεδομένα εκκλησιαστικά έθθη, προσκυνητή.

Άραγε με ποιά κριτήρια φρονήματος, τοποθετείται μία εικόνα στο έξωφύλλο του περιοδικού; Προφανώς με κριτήρια συμβολικής ταυτίσεως τής προσφερόμενης στους αναγνώστες ύλης του περιοδικού με τροφή πνευματική, προερχόμενη από τήν Όρθόδοξη Λατρεία και Ζωή όχι με άπλη έπικοινωνιακή διάθεση ή πολιτιστικό ενδιαφέρον.

Επιπλέον, επειδή οι άποδέκτες του περιοδικού είναι Όρθόδοξοι Ίερείς, δηλαδή χαρισματούχοι έ(κ)φραστές αυτής τής Λατρείας και Ζωής, στους όποιους μάλιστα ή άποστολή του περιοδικού επιβάλλεται ύποχρεωτικά, ύποθέτω ότι σύνολη ή ύλη του περιοδικού, μόνο ως πρόταση ενός μονίμου διαλόγου τών φορέων του ίδιου άγιοπνευματικού χαρίσματος (τής Ίερωσύνης) νοείται και όχι ως μονόλογος ή «διάλογος» φιλτραρισμένος, είδικών. Το πρόβλημα λοιπόν πού με ενδιαφέρει είναι ή σχέση τής μορφής του περιοδικού «Έφημέριος» με τήν ουσία του ιερατικού διακονήματος ή όποια είναι όπωσδήποτε ό ποιμαντικός λόγος αλλά κυρίως ό πνευματικός αντίλογος.

Άν κρίνω από ένα έντονα ύπογραμμισμένο σημείωμα τής συντάξεως στην σελίδα 28, στο «Βήμα τών αναγνωστών» τὰ άρέσκοντα κριτήρια κάποιου τέτοιου είδους καλόπιστου διαλόγου είναι: ή γνώση, ή κατανόηση, ή καταλλαγή, και ό ... Πολιτισμός. Με τὰ κριτήρια αυτά άνοίγει ένας διάλογος, αλλά άπ' ό,τι φαίνεται με τὰ ίδια κριτήρια κλείεται κάποιος άλλος

διάλογος και μάλιστα μέσω μιās άνυπόγραφης έπιστολής, άν και δηλοΰται έμφαντικά στην κεφαλίδα: «οί επιστολές απηχούν αποκλειστικά απόψεις τών ύπογραφομένων».

Άς ξεπεράσουμε λοιπόν το κλείσιμο του διαλόγου για τὰ γραφόμενα στις «σελίδες ποιμαντικής έπιγνώσεως» του περιοδικού «Έφημέριος», δι' ενός γράμματος το όποιο στην μορφή δείχνει όρθόδοξο, στηριζόμενο έστω στην έγκριτότητα τών λόγων τής Γερόντισσας Γαβριηλίας. Προκαλεί πάντως έντύπωση ότι αντί συγκεκριμένων εύαγγελικών - άγιογραφικών, πατερικών, άγιολογικών αναφορών, ό γράφων, διεξέρχεται το θέμα τής έπιστολής με τήν χρήση μιās τεχνικής διηγήσεως, γνωστικής προελεύσεως, του «παραβολικού καθρέπτη»: παράθεση μιās προσωπικής έμπειρίας ψυχολογικού ή έκστατικού χαρακτήρα έν σειρά με δύο έπάλληλες παραβολές άρκούντως γενικόλογες ώστε να άντληθεί το όποιοδήποτε συμπέρασμα. Με τήν τεχνική αυτή έγινε διάσημος και πλούσιος ό νεοεποχίτης συγγραφέας Paulo Coelho!

Παραμένει πάντως ως έρώτημα, άν απηχεί ποιμαντική φρόνηση και έγνοια ό έξωτερικός στολισμός έντύπων με όρθόδοξες εικόνες, δεδομένου του άμεσου κινδύνου βεβήλωσής των. Στο σημείο αυτό, αναγνωρίζω εύθές ότι ό «Έφημέριος», στα περισσότερα τεύχη του χρησιμοποιεί και άλλα είκαστικά θέματα, σε αντίθεση με πολλά εκκλησιαστικά περιοδικά και έντυπα πού το παρακάθουν!

Το είκονοφόρο έξωφύλλο του περι όύ ό λόγος τεύχους, προαγγέλλει το μείζον έορταστικό γεγονός του άγομένου μηνός και έπρεπε να συνοδευτεί από ένα πατερικό κείμενο το όποιο θα περιγράφει ό,τι ή εικόνα τής Κοιμήσεως «έγγράφει» είκαστικώς. Η τεχνοκριτική άνάλυση πού το άκολουθεί, αντίθετα από τον πολ-

λά ύποσχόμενο τίτλο, πέραν τών ιστορικο-αισθητικών συντεταγμένων, αφήνει ένα πνευματικό κενό πού δημιουργεί έρωτήματα λόγω τής παράθεσης συμβολιστικών όρων, τών όποίων το περιεχόμενο όχι μόνο θεολογικό αλλά ούτε καν όρθόδοξο δέν είναι.

Άν οι παρατηρήσεις μου τύχουν άπαντήσεως, άς έξηγήσει ή Σύναξη του περιοδικού «Έφημέριος» άκριβέστερα, τί έννοεί με τους όρους «γνώση - κατανόηση - Πολιτισμός με Πι κεφαλαίο», στο σημείωμα τής σελίδος «Βήμα τών αναγνωστών». Μήπως ό γενικός αυτός όρισμός, μπορεί να νοηματισθεί με τήν σύνδεσή του με τον όρο «Όρθόδοξη Παράδοση» ώστε να διασώζεται ή άπαραίτητη διάκριση Μορφής - Ουσίας τής Όρθόδοξης Λατρείας, βιοτής και διδασκαλίας ή όποια κινδυνεύει να καταποθεί από τήν περιρέουσα μοντερνιστική φαινομενολογία;

Διαφορετικά ή Μετάνοια ύποτάσσεται συγχυτικά με τήν φιλοσοφική, τήν έπιστημονική -πολλές φορές και τήν άποκρυφιστική- «γνώση», ή Ταπείνωση ταυτίζεται με τήν ψυχαναλυτική «κατανόηση» και ή άγιοπνευματική δοξολογική Λατρεία μας άντικαθίσταται με τήν θρησκευτική έξελικτικού ή αναγεννητικού τύπου, «καταλλαγή».

Με είλικρινείς εύχές για «καλή Παναγιά» και καλό καλοκαίρι.

Πρεσβ. Πέτρος Πανατζής

Σ.Σ. Το θέμα του έξωφύλλου το αφήνουμε στην κρίση τών αναγνωστών. Όσο για τους όρους παραπέμπομε στα λεξικά. Δέν χρησιμοποιούνται ύπονοούμενα και συμβολισμοί και όσο για τήν «άποκρυφιστική» γνώση μή μας προσθέτε θλίψη, έχομε ήδη πολλή.

Πρός τή Διεύθυνση του Περιοδ. ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ
Άξιότιμη κ. Χατζηφώτη,

Μιά τηλεοπτική έκπομπή πού παρακολούθησα σήμερα με παρακινεί στη διατύπωση κάποιων σκέψεων. Συγκεκριμένα: Ένας παλαιοημερολογίτης μοναχός προσπαθοΰσε να άποδείξει -έχει γράψει, όπως λέει, και σχετικό

όγκώδες βιβλίο- ότι ό αντίχριστος έχει γεννηθεί ήδη το 1983. Ένας κληρικός τής κανονικής Έκκλησίας κι ένας λαϊκός θεολόγος άντέκρουαν τους ισχυρισμούς του μοναχού. Και τὰ τρία πρόσωπα, ιδίως τὰ δύο τελευταία, έχουν έμφανισθεί και έμφανίζονται συχνότατα στην τηλεόραση. Φυσικά δέν συντάσσομαι με τις άπόψεις του παλαιοημερολογίτου, πού δέν έχουν κανένα άγιογραφικό ή πατερικό έρεισμα. Δέν μπορώ όμως να κρύψω τον θαυμασμό μου για τήν ήρεμία του μοναχού και τήν άπογοήτευσή μου για τήν άγένεια και άπρέπεια, με τήν όποια οι συνομιληταί του -ιδίως ό κληρικός- προσπαθοΰσαν να τον άντικρούσουν, διακόπτοντάς τον συνεχώς και μιλώντας σε έντονώτατο και σκληρότατο ύφος.

Με όλη μου, λοιπόν, τήν άγάπη θά ήθελα να τους ρωτήσω: Νομίζουν ότι με τον τρόπο αυτόν ύπερασπίζονται τήν αλήθεια; Πολύ φοβούμαι ότι μάλλον έκθέτουν τήν Έκκλησία, τήν όποια ύποτίθεται ότι έκπροσωποΰν. Μιά ήρεμότερη και άξιοπρεπέστερη στάσις τους θά ήταν πολύ πύο δυνατή και άποτελεσματική. Δέν διδασκόμαστε τουλάχιστο από το παράδειγμα του Κυρίου, ό όποιος ποτέ δέν έξετράπη σε άπρεπή συμπεριφορά προς τους έχθρους του, αλλά τους άφώπλιζε με τήν ήρεμία του;

Είδικά ως προς τον κληρικό διερωτώμαι: Δέν έχει προϊστάμενο Μητροπολίτη; Και δέν έτυχε ποτέ ό Μητροπολίτης να παρακολουθήσει κάποια έμφάνισή του στην τηλεόραση και να διαπιστώσει τον άνάρμοστο τρόπο, με τον όποιο έκπροσωπεί τήν Έκκλησία; Και δέν θά έπρεπε ό προϊστάμενός του, άν όχι να τον έπιπλήξει και να τον συμμαζέψει, τουλάχιστο να του κάνει κάποιες συστάσεις και ύποδείξεις; Έλεύθερος είναι βέβαια ό καθένας να έκφράζει τις άπόψεις του. Όταν, όμως, φοράει ράσο, δέν πρέπει να ξεχνά ότι κάθε λόγος και κάθε ένέργειά του θά έχει καλό ή κακό άντίκτυπο για τήν Έκκλησία και για τή χριστιανική πίστη. Και ό προϊστάμενος Μητροπολίτης έχει ύποχρέωση να άνακαλεί στην τάξη κάθε παρεκτρεπόμενο κληρικό του.

Διερωτώμαι τέλος: Γιατί τὰ κανάλια έπιμένουν να καλούν κάθε τόσο τον έν λόγω κληρικό, άφού είναι γνωστό το άνάρμοστο ύφος του;

Υπάρχουν τόσοι άλλοι σοβαροί και αξιοπρεπείς και καλά κατηρτισμένοι κληρικοί, που μπορούν ήρεμα, εύγενικα και πειστικά να εκθέσουν και να υπερασπισθούν τη χριστιανική αλήθεια. Να υποθέσω ότι οι οργανωτές των συζητήσεων δημοσιογράφοι θέλουν να διασύρουν την Εκκλησία και τον κληρικό; Θα ήταν πολύ λυπηρό και απογοητευτικό να παραδεχθούμε κάτι τέτοιο. Υπάρχουν άλλωστε και τόσοι δημοσιογράφοι άξιοι της αποστολής τους.

Με πολλές ευχές και εκτίμηση
Κωνσταντίνος Παπαγιάννης
συνταξιούχος κληρικός
Ι. Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης
Θεσσαλονίκη 11.7.2006

Κύριε Διευθυντά,

Είμαι μία καθολική κοπέλα, από τη Σύρο, ανήκω στην καθολική νεολαία και τυγχάνω δραστήριο μέλος της ένορίας μου. Τα τελευταία χρόνια έδω στη Σύρο υπάρχει ένα πολύ συναδελφικό πνεύμα μεταξύ Καθολικών και Ορθοδόξων, χάρη στους πνευματικούς πατέρες μας οι οποίοι το έχουν καλλιεργήσει. Τον περασμένο μήνα Μάιο, ζήσαμε μοναδικές στιγμές ορθόδοξοι και καθολικοί, όταν έφθασε από την Ιταλία (Μιλάνο) το λείψανο του Αγίου Νικολάου. Σύσσωμος ο καθολικός κόσμος με τους αδελφούς μας ορθοδόξους, έπικεφαλής το Ίερατείο, υποδεχθήκαμε το «δώρο» του Αγίου από το Μιλάνο. Τυχαίως έπεσε στα χέρια μου το θρησκευτικό περιοδικό «Ο Έφημέριος» (τεύχος Ιουνίου), το οποίο ξεφύλλισα και είδα με χαρά στην 9η σελίδα του να δημοσιεύεται μία ωραία φωτογραφία της ημέρας που έφθασε στη Σύρο το λείψανο. Διαβάζοντας όμως την παραπλεύρως λεζάντα απογοητεύτηκα, διότι δεν είδα ούτε λέξη για την τοπική Καθολική Εκκλησία, ούτε για τον Επίσκοπό μας Σεβ. κ. Φραγκίσκο Παπαμανώλη, ο οποίος είναι το κεντρικό πρόσωπο της φωτογραφίας (έξω από το λιμάνι), τη στιγμή που διαβάζει την όμιλία του και παραδίδει το λείψανο στην τοπική Ορθόδοξη Εκκλησία «διά χειρών», όπως είπε τη στιγμή της παρά-

δοσης, του Μακ. Αρχιεπίσκοπου Αθηνών κ. Χριστοδούλου. Και να σκεφθεί κανείς πως ο Επίσκοπός μας, Σεβ. Φραγκίσκος, έπαιξε βασικό ρόλο, μέσω φιλικού του προσώπου για να τελεσφορήσει ή επιθυμία του Μητροπολίτου Σύρου κ. Δωρόθεου, και να γίνει η εύγενής δωρεά του λειψάνου, εκ μέρους του Καρδινάλιου κ. Τεταμάντσι Αρχιεπισκόπου του Μιλάνου. Δεν γνωρίζω εάν έσκεμμένως ή εν αγνοία του συντάκτη έγινε αυτή η σοβαρή παράλειψη. Έγω πάντως, ως νέος άνθρωπος απογοητεύτηκα.

Με τα πιο φιλικά μου αισθήματα
Μαρία Άντ. Ρούσου

Απάντηση Συντάξεως

Αξιότιμη κ. Ρούσου

Η επιστολή σας μās ευχαρίστησε διπλά, τόσο γιατί το περιοδικό μας έφτασε ως εσάς όσο και γιατί είχατε την καλοσύνη να μās γράψετε το παράπονό σας. Λυπούμεθα για την παράλειψη του ονόματος του π. Φραγκίσκου Παπαμανώλη, που ασφαλώς δεν έγινε έσκεμμένα –για ποιόν λόγο άλλωστε– και διότι απογοητευθήκατε, όπως γράφετε. Βέβαια, είναι ίδιο των νέων να ένθουσιάζονται ή να απογοητεύονται εύκολα και για πράγματα ασήμαντα. Αλλά αν παρατηρήσετε προσεκτικά στο σύντομο κείμενο και όχι λεζάντα, που συνοδεύει την φωτογραφία δεν γίνεται αναφορά σε κανένα από τα πρόσωπα που διακρίνονται, (Αρχιεπίσκοπος, Υπουργός, Μητροπολίτες κ.λπ.), ώστε να μπορεί να γίνει λόγος για παράλειψη και μάλιστα σοβαρή, χωρίς να παραθεωρείται ασφαλώς ή προσωπικότητα του π. Φραγκίσκου. Επίσης, θα θέλαμε να τονίσουμε ότι είναι γνωστό το γεγονός των άριστων σχέσεων ανάμεσα στους πιστούς των δύο δογμάτων, όχι μόνον στο πανέμορφο νησί σας αλλά και γενικά και όπωσδήποτε μακριά από εμάς κάθε σκόπιμη ενέργεια παραθεώρησης της προσφοράς οίουδήποτε προσώπου ή φορέα στην θρησκευτική, πνευματική και πολιτιστική ζωή της πατρίδας μας. Ο χώρος του περιοδικού είναι ελάχιστος αλλά αν θέλατε να μās ενημερώσετε για άλλες ανάλογες κοινές εκδηλώσεις στη Σύρο ευχαρίστως θα τις δημοσιεύαμε.

Λ. Ι. Χ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Του κ. Κωνσταντίνου Χολέβα

Τό νέο Πρόγραμμα του 89,5 FM

Από την Δευτέρα 2 Οκτωβρίου τ.έ. άρχισε να εφαρμόζεται το νέο πρόγραμμα του Ραδιοφωνικού Σταθμού της Εκκλησίας της Ελλάδος, όπως σχεδιάστηκε από τον Διευθυντή του Σταθμού Αρχιμ. Επιφάνιο Οικονόμου. Έπειδή ο Σταθμός εκπέμπει σε όλη την Ελλάδα είτε μέσω δορυφόρου είτε μέσω συνδέσεων με τις τοπικές Μητροπόλεις θεωρούμε χρήσιμο να αναφέρουμε τις καινούργιες έκπομπές που προστίθενται στο πρόγραμμα και αντικαθιστούν κάποιες άλλες. Την Κυριακή στις 06.30 «Ορθρίσωμεν Όρθρου Βαθέος» με τον Πρωτοψάλτη Γ. Χατζηχρόνογλου. Στις 16.00 «Μοναστηριακές διαδρομές» με την Αρχαιολόγο Λίτσα Χατζηφώτη. Στις 19.00 «Προβολές» με τον Νομικό Ι. Κυμιωνή. Από την Δευτέρα μέχρι και την Παρασκευή στην πρωινή ζώνη θα ακούτε τις έξι νέες έκπομπές: Στις 08.30 «Καλημέρα» με τον Δημοσιογράφο Μ. Παπαγεωργίου. Στις 12.00 «Πρόσωπο με Πρόσωπο» με τους Δημοσιογράφους Κ. Παππά και Β. Σπυρόπουλο. Στις 15.00 «Τό πρώτο θέμα» με τους δημοσιογράφους Δ. Ριζούλη και Μ. Άδαμόπουλο. Την Δευτέρα στις 19.00 προστίθεται η έκπομπή «Διάκονοι Ορθόδοξου Ύμνολογίας» με τον Αρχιμ. Ειρηναίο Νάκο. Την Τρίτη στις 17.05 οι «Λαογραφικές Σελίδες» με την Λαογράφο κ. Αϊκ. Καμηλάκη. Στις 19.00 «Ελλάδα-Εύρώπη-Ορθοδοξία» με τον Αρχιμ. Ίερ. Κάρμα. Στις 22.00 «Διορθόδοξα, Διαχριστιανικά και Διαθρησκευτικά Θέματα» με τον Αρχιμ. Γαβριήλ Παπανικολάου. Στις 23.00 «Αινείτε τον Κύριον έν χορδαίς και όργάνω» με την ειδική Μουσική παραγωγή Κ. Χατζηστεφάνου. Την Τετάρτη στις 21.30 «Απαντήσεις επί πνευματικών θεμάτων» με τον Αρχιμ. Χρυσόστομο Παπαθανασίου. Την Πέμπτη στις 19.00 «Ακροβολισμοί» με τον ιστορικό και συγγραφέα Σ. Καργάκο. Στις 23.00 «Επί προσωπικού» με τον Δημοσιογράφο Κ. Μπλάθρα. Την Παρασκευή στις 23.00 «Τό κάλλος του ήχου» με τον Θεολόγο και Μουσικό Π. Θεοδοσίου. Τό Σάββατο στις 09.00 «Γάμος και Οικογένεια» με την Λογοτέχριδα και Κοινωνική Άνθρω-

πόλογο Άννα Κωστάκου-Μαρίνη. Στις 11.05 «Εκκλησία και Κοινωνία» με τους Δημοσιογράφους Δ. Ριζούλη και Ά. Γιαννακόπουλο. Στις 16.00 «Έν Γη Έρήμω» με την Δημοσιογράφο και Έκπαιδευτικό Θ. Άντωνέλλου. Στις 19.30 «Η όμιλία της Έβδομάδος», ήχογραφημένη όμιλία του Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστοδούλου. Στις 21.30 «Ψηλαφώντας την Ορθόδοξη Πνευματικότητα» με τον Αρχιμ. Σερ. Καλογερόπουλο. Στις 22.00 «Άγριο είναι Κυριακή» με τον Θεοφ. Επίσκοπο Βελεστίνου κ. Δαμασκηνό. Έξ άλλου άρκετές από τις παλαιότερες έκπομπές αλλάζουν ώρα μεταδόσεως, γι' αυτό μπορείτε να ενημερωέστε από τό τηλεφωνικό κέντρο του Σταθμού 210-7298222.

Τά νέα Σχολικά Βιβλία

Με την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς μωράστηκαν στους μαθητές του Δημοτικού και του Γυμνασίου πολλά νέα διδακτικά έγχειρίδια. Ορισμένα από αυτά προβληματίζουν την ποιμαίνουσα Εκκλησία και κάθε εύλαβη Χριστιανό, είτε διότι παρουσιάζουν τά θρησκευτικά με τρόπο θρησκευολογικό και άγευστο της Ορθόδοξου πνευματικότητας, είτε διότι διαγράφουν την έθνική, παιδευτική και κοινωνική προσφορά του Ορθόδοξου κλήρου στην Ιστορία των Νεωτέρων Χρόνων. Η Ίερά Σύνοδος της Εκκλησίας μας έχει αναθέσει σε Συνοδικές Επιτροπές την μελέτη των σχολικών βιβλίων που προκαλούν τον μεγαλύτερο προβληματισμό και θα προβεί στις δέουσες παραστάσεις και διαμαρτυρίες. Άλλωστε ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Χριστόδουλος σε πρόσφατες όμιλίες του κατηρίασε την σκόπιμη αποσιώπηση του ρόλου της Εκκλησίας και των αγωνιστικών κληρικών από τό νέο βιβλίο Ιστορίας της Στ' Δημοτικού. Δυστυχώς κάποιες θορυβώδεις μειοψηφίες διανοουμένων προσπαθούν μέσω των σχολικών βιβλίων να επιβάλουν τις ιδεολογικές των άγκυλώσεις περί της Ιστορίας του Νέου Έλληνισμού. Και θέλουν να αποκόψουν τά Έλληνόπουλα από τον Άγιο Κοσμά, τον Γρηγόριο Ε', τον

Ρωγών Ίωσήφ, τὸν Παπαφλέσσα, τὸν Χρυσόστομο Σύμυνης κ.ά. Ἄν οἱ συγγραφεῖς εἶναι πραγματικοὶ ἐπιστήμονες ἄς σεβασθοῦν τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν μας καὶ τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Ἄγιοδημητριάτικο

Στις 26 Ὀκτωβρίου οἱ Θεσσαλονικεῖς καὶ μαζί μ' αὐτοὺς ὅλοι οἱ Ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ τιμοῦμε μὲ ἰδιαίτερη εὐλάβεια τὸν Ἅγιο Δημήτριο τὸν Μυροβλήτη. Ἀπὸ τὴν βραβευμένη καὶ γλαφυρὴ γραφίδα τοῦ μαχητικοῦ Ὀρθοδόξου λογοτέχνου καὶ πανεπιστημιακοῦ καθηγητοῦ Παντελῆ Πάσχου μεταφέρουμε ἐδῶ μερικὰ ἄνθη εὐσεβείας πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου: «Ὁ μέγας ποιητὴς τῆς Ἐκκλησίας μας εἶχε ὀνομάσει μύρο τὸν ἐν πνεύματι σύνδεσμο τῶν ἀδελφῶν μας, ποὺ ἔχουν, κάτω ἀπ' τὴν ἁγιασμένη σκέπη τῆς Ἐκκλησίας, κοινούς πόθους, τίς λαχτάρεις, τὸν πόλεμο μὲ τὸ δαίμονα τὸν πολυκέφαλο, τοὺς ἀκατάπαυστους ἀγῶνες γιὰ τὴν προσέγγιση τῆς ἀγιότητας, γιὰ τὴν ἔνωση μὲ τὸ Θεό. Σήμερα αὐτὰ τὰ μύρα τοῦ Προφητάντακτος, ποὺ χύνονται μὲ πλούσιαν εὐωδία στὰ ἀδερφωμένα πνευματικὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, ἐνισχύονται καὶ δυναμώνουν ἀπὸ μία νέα «μυροθήκη» ποὺ ἀνοιξε στὴν ἔνδοξη καὶ πολυπαθὴ πόλη τῆς Θεσσαλονίκης. Ὀλόκληρη ἡ πόλη ἔγινε μία κρήνη καὶ ἀναβλύζει μυροβόλα νάματα, ποὺ τρέχουν σὰν ποτάμια σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη, νὰ στηρίζουν καὶ νὰ καθαρίζουν ἀπ' τὰ πάθη καὶ τίς ἀρρώστιες τοὺς πιστοὺς καὶ νὰ πνίγουν τὴν ψυχρὴ ἀνάσα τῶν ἀπίστων. Αὐτὴ ἡ κρήνη, μὲ τὰ τερπνὰ καὶ ἱαματικὰ ὀρμήματα τοῦ μύρου, ποὺ κατακλύζει τὸ πνευματικὸ σύμπαν τῆς Ὀρθοδοξίας, εἶναι ὁ τάφος τοῦ μεγαλομάρτυρος καὶ πολιούχου τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ προστάτου κάθε χριστιανοῦ, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου» (Ἔρωσ Ὀρθοδοξίας, ἔκδοση Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθῆνα 1978, σελ. 380).

Ἡ Σειρὰ τῆς Πατρολογίας ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία

Συμπληρώθηκαν 50 χρόνια ἀφ' ὅτου ἐκδόθηκε ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὁ α' τόμος τῆς ἐκδοτικῆς σειρᾶς τῶν ἔργων τῶν ἐλλήνων Πατέρων καὶ ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, τῆς γνωστῆς μὲ τὰ ἀρχικὰ Β.Ε.Π.Ε.Σ. Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ πρῶτος Γενικὸς Διευθυντὴς τῆς Ἀποστολικῆς

Διακονίας Βασίλειος Βέλλας στὸν πρόλογο τοῦ α' τόμου τῆς Β.Ε.Π.Ε.Σ. ἔγραφε: «Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὀρμηθεῖσα ἐκ τοῦ παρὰ πάντων διαπιστομένου γεγονότος, ὅτι τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων καὶ δυσεῦρετα εἶναι καὶ δυσπρόσιτα παρ' ἡμῖν τυγχάνουν καὶ ὡς ἐκ τούτου οὔτε ὁ Ἱερός Κλῆρος, οὔτε οἱ Θεολόγοι Καθηγηταί, οὔτε ἡ σπουδάζουσα τὴν Θεολογίαν Νεολαία δύναται νὰ ἔλθουν εὐκόλως εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἀθανάτων πνευματικῶν προϊόντων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὑπέκρουσα δὲ εἰς ἐμμόνους παρακλήσεις Ἐκκλησιαστικῶν προσωπικότητων καὶ ἐτέρων φιλομούσων ἀνδρῶν, ἐθεώρησε καθήκον αὐτῆς ὅπως μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ἰδιοκτητοῦ αὐτῆς Τυπογραφείου μελετήσῃ καὶ εισηγηθῇ εἰς τε τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὸ Κεντρικὸν Συμβούλιον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τὴν ἐκδοσὴν τῶν συγγραμμάτων τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τὸν ἀποκλειστικὸν σκοπὸν ὅπως καταστήσῃ αὐτὰ προσιτὰ ἰδίᾳ εἰς τοὺς Κληρικούς καὶ τοὺς Θεολόγους. Ἡ τε Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ Κεντρικὸν Συμβούλιον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας μετὰ μέγαν ἐνθουσιασμόν ἀπεδέχθησαν τὴν πρότασιν καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκδοσὴν τῶν συγγραμμάτων τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων, διότι ἀπέβλεψαν εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν, ὃν ἡ ἐκδοσις αὐτῆ μέλλει νὰ ἐξυπηρετήσῃ».

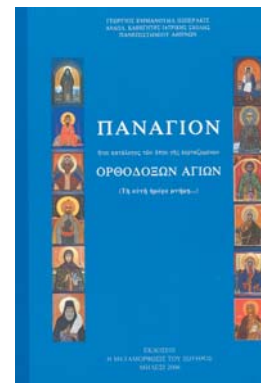
Ἡ ἐκδοσις τῶν ἔργων συνεχίζεται αἰσίως καὶ ἤδη κυκλοφορεῖται ὁ 84^{ος} τόμος, εὑρίσκονται δὲ στὸ στάδιο τῆς ἐκδόσεως ὁ 85^{ος} καὶ 86^{ος} τόμος.

Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἐπιθυμοῦσα ὅπως καταστήσῃ τὸ ἔργο προσιτὸ καὶ στοὺς νεότερους ἀπεφάσισε τὴ διάθεσιν τῶν τόμων 1-75 στὴν προνομιακὴ τιμὴ τῶν 5 € ἀνὰ τόμο. Οἱ ὑπόλοιποι τόμοι πωλοῦνται 18 € ἀνὰ τόμο. Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀποκτήσουν ὀλόκληρη τὴ Σειρὰ τῆς Πατρολογίας ἢ ὠρισμένους ἐκ τῶν τόμων δύναται νὰ ἀπευθύνωνται στὴν Ἀποθήκη βιβλίων, τηλεφ. 210/7272381, fax: 210/7272380, ἢ στὰ Βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας:

Ἀθηνῶν, Δραγατσανίου 2, τηλ. 210/3310977, fax: 210/3228637,
Θεσσαλονίκης, Ἐθνικῆς Ἀμύνης 9α, τηλ. 2310/275126, fax: 2310/278559,
Πατρῶν, Ρ. Φεραίου 143, τηλέφωνο καὶ fax: 2610/223110,
Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τηλεφ. 210/7275853.

ΒΙΒΛΙΟ

παρουσίαση

Γεωργίου Ἐμμ. Πιπεράκι ΠΑΝΑΓΙΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΑΓΙΩΝ Ἐκδόσεις «Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος»

Ὁ κ. Γ. Ἐμμ. Πιπεράκις, ἀναπλ. Καθηγητὴς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν μας ξαφνιάζει πάντα εὐχάριστα μὲ τὰ πρωτότυπα περιεχομένου βιβλία του ποὺ ἔχουν σχέση

μὲ τὴν Ἀγιολογία καὶ τὰ ἱατρικὰ βοηθήματα γιὰ τὴν Ἱεραποστολή. Τὰ ἔργα τοῦ μαρτυροῦν καὶ πίστη βιωμένη ἀλλὰ καὶ πραγματικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τομείς ποὺ ἐνῶ γίνεται σπουδαῖο ἔργο πολὺ λίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ πραγματικὰ καὶ ἀνυστέρουλα ἐνδιαφέρονται καὶ πολὺ λιγότεροι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι ἐνημερωμένοι σωστά. Στὸ βιβλίο τοῦ κ. Πιπεράκι ἔχουν συγκεντρωθεῖ ὀνόματα καί,

ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει σεμνὰ, «ἡμερομηνίες καὶ ἄλλα ἐλάχιστα πληροφοριακὰ στοιχεῖα ἀγίων ἀπὸ ὅλη τὴν Ὀρθοδοξία χωρὶς ἐπιστημονικὴ φιλοδοξία». Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι γιὰ πρώτη φορά γίνεται μία τέτοια ἀπόπειρα σὲ ἓνα θέμα τεράστιο καὶ ἐξαιρετικὰ δύσκολο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τίθεται ἡ βάση γιὰ περαιτέρω ἔρευνα. Ἀσφαλῶς ὁμως ἡ μακρόχρονη ἀφοσίωση τοῦ συγγραφέα στὴν Ἐξωτερικὴ Ἱεραποστολή καὶ τὰ συναξάρια του γιὰ τοὺς Ἅγίους στὴν Κίνα, τὴν Ἰσπανία, τὴν Ἀλάσκα καὶ τὴν Ἀσία προϋποθέτουν καὶ γνώση καὶ ἐμπειρία στὰ θέματα αὐτά, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ προκείμενο βιβλίο νὰ εἶναι ἓνα πολὺ χρηστικὸ καὶ χρήσιμο βοήθημα γιὰ κάθε ἐνδιαφερόμενο, κοινῶς γιὰ κάθε χριστιανὸ ὀρθόδοξο ποὺ ζώντας εὐχαριστιακὴ ζωὴ βιώνει καθημερινὰ τὴ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἀγίων ποὺ τιμῶνται τὴν κάθε ἡμέρα. Καὶ ἀσφαλῶς ποῖός δὲν θὰ προσυπέγραφε αὐτὸ ποὺ σημειώνεται ἐκ μέρους τοῦ Ι. Γ. Η. τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ὅτι δηλ. Οἱ ἅγιοι τῆς Ὀρθοδοξίας ἐκτὸς τῶν ἄλλων «φανερώνουν τὴν οἰκουμηνικότητα καὶ καταπολεμοῦν τὴν ἐθνοφυλετικὴ οἴηση ποὺ κάθε τόσο ἐμφανίζεται στὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο χριστιανό, ὅτι ἴθιεν οἱ ἅγιοι τῆς πατρίδος του εἶναι κάτι ἰδιαίτερο σὲ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους ἁγίους ἄλλων χωρῶν καὶ λαῶν».

ΛΙΤΣΑ Ι. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

ΔΙΣΚΟ

παρουσίαση

Ι. ΜΟΝΗ ΒΑΡΛΑΑΜ – ΑΓΙΑ ΜΕΤΕΩΡΑ «ΧΑΙΡΟΙΣ ΜΕΤΕΩΡΩΝ Ο ΜΕΛΙΣΣΩΝ»

Ψάλλματα ἀπὸ τὴν ἀκολουθία τῶν ὁσίων Μετεωριτῶν Πατέρων.

Ψάλλει ὁ χορὸς Τρίκκης Μελωδοί. Χοράρχης: Δημ. Κ. Μπαλαγεώργος

Τὰ Ἅγια Μετέωρα, τὸ μεγαλύτερο καὶ σημαντικότερο μετὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος συγκρότημα τοῦ ἑλλαδικοῦ χώρου, δὲν ἀποτελοῦν ἀπλῶς ἓνα μοναδικὸ στὸ εἶδος τους τοπίο, ἀλλὰ τὸν ἰδανικότερο τόπο γιὰ ἀνάταση καὶ στοχασμό. Σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς πανύψηλους κι ἀπόκρημνους βράχους βρίσκεται ἡ Ἱ. Μ.

Βαρλαάμ, ἡ ὁποία τιμᾷ τοὺς ὁσίους Μετεωριτὲς Πατέρες. Στὸν ψηφιακὸ δίσκο «Χαίροις Μετεώρων ὁ μελισσῶν» περιέχεται ἡ ἀσματικὴ ἀκολουθία τους, ποὺ ἐκπόνησε ὁ χαρισματοῦχος ὑμνογράφος τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὁ ἀπὸ Μετεώρων ἱερομόναχος Ἀθανάσιος Σιμωνοπετρίτης καὶ ἀπέδωσε ὁ χορὸς ψαλτῶν «Τρίκκης Μελωδοί» ὑπὸ τὴν διδασκαλία καὶ διεύθυνση τοῦ Δημητρίου Μπαλαγεώργου. Τὰ κεκραγάρια ποὺ ἀκούγονται ἐδῶ εἶναι μελισματικά, εὐρυθμα, ἠδύτατα καὶ κατανυκτικά. Ἐμφανίζουν ἀπόλυτη ἰσορροπία, δομικὴ πειθαρχία καὶ μακρὰ μελικτὴ πλοκή. Τὸ ἀπολυτικίο τῆς ἐορτῆς τῶν ὁσίων ψάλλεται σὲ ἀργὸ εἰρμολογικὸ μέλος, ὅπως ψάλλονται τὰ ἀπολυτικία στὶς πανηγυρικὲς ἀγρυπνίες. Ἡ σύντομη δομὴ τοῦ μέλους τῆς στιχολογίας τῶν αἰῶν γεφυρώνει μελοποιητικὰ τὸ ἀργοσύντομο παπαδικὸ μέλος τῶν πασαπνοαρίων μὲ τὸ σύντομο ἢ καλλωπισμένον στιχηραρικὸ μέλος τῶν στιχηρῶν προσομοίων τῶν αἰῶν ποὺ ἀκολουθοῦν. Τὸ μέλος, τονισμένο ἀπὸ τὸν Χουρμούζιο Χαρτοφύλακα εἶναι ἀπλό, μελωδικό, εὐρυθμὸ καὶ συλλαβικό. Εἶναι βέβαιο, ὅτι ὁ παρὼν δίσκος θὰ συμβάλει στὴ δημιουργία ἐσωτερικῆς ἀνατάσεως καὶ πνευματικῆς κατανύξεως.

MARINELLΑ ΠΟΛΥΖΩΤΗ

«Υπόστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ Θεός...»

Η ΙΑΣΗ ΤΟΥ ΔΑΙΜΟΝΙΣΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΓΑΔΑΡΗΝΩΝ

(ΣΤ' Λουκᾶ)

Για την σημερινή Κυριακή η Έκκλησία μας επέλεξε την ανάγνωση της εὐαγγελικής περικοπής από το Εὐαγγέλιο του Λουκᾶ, ἡ ὁποία ἀφηγείται τὸ θαῦμα τῆς ἰασης τοῦ δαιμονισμένου τῶν Γαδαρηνῶν, γὰρ νὰ μᾶς δείξει ὅτι, παρόλο πὸν ἡ κυριαρχία τοῦ Σατανᾶ στὸν κόσμον μπορεῖ νὰ εἶναι σημαντική, εἶναι στὴν δική μας εὐχέρεια νὰ προσέλθουμε μὲ ταπείνωση στὸν Χριστὸ καὶ νὰ τοῦ ζητήσουμε νὰ «καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τὸν διάβολον». Ὁ Χριστὸς σαρκώθηκε γὰρ νὰ ἐλευθερώσει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Σατανᾶ καὶ μὲ τὴν διδασκαλία του μᾶς προετοιμάζει καὶ μᾶς γυμνάζει πὼς νὰ ἀγωνιζόμεστε κατὰ τοῦ Διαβόλου.

Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μᾶς διδάσκουν ὅτι ὁ διάβολος, δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι μιὰ τραγική ὑπαρξή, πὸν λόγῳ τοῦ ἐγωισμοῦ του ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ παγιδεύσει τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ τὸν ἀπομακρύνει καὶ αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεὸ. Εἶναι τόσο μεγάλη ἡ εὐφρευτικότητα του πὸν δικαιολογούμενα οἱ πατέρες τὸν ἔχουν ἀποκαλέσει «ἀρχαῖο ζωγράφος». Παρόλες ὅμως τίς ραδιουργίες του, ὁ Διάβολος εἶναι ἀνίσχυρος μπροστὰ στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν δύναμη τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ ὁ Σταυρὸς εἶναι τὸ ἀήττητο ὄπλο κατὰ τοῦ Διαβόλου καὶ μπροστὰ στὴν δύναμη τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ «φρίττει καὶ τρέμει μὴ φέρων καθορᾶν αὐτοῦ τὴν δύναμιν», ἀφοῦ, ὅπως διδάσκουν οἱ Πατέρες, ἡ δύναμη τοῦ Σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη του.

Ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἦλθε γὰρ νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἁρμονία τῆς Δημιουργίας, ἦλθε γὰρ νὰ ἀποκαταστήσει τὴν ἀμαρτωμένη ψυχὴ καὶ τὸ ἀποδυναμωμένο σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸν Διάβολο. Γι' αὐτὸ καὶ στὴν σημερινή περικοπή ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς μᾶς διηγείται ὅτι τὰ δαιμόνια γινώριζαν πὼς ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ θὰ τοὺς ἐξαφάνιζε ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἤθελαν νὰ βρεθοῦν στὴν ἄβυσσο τῆς κολάσεως καὶ γι' αὐτὸ παρακάλεσαν τὸν Χριστὸ νὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ μποῦν σ' ἓνα κο-

Τοῦ Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Μοντάφη, Πρωτοσυγκέλλου Ἱ. Μ. Ξάνθης

πάδι χοίρων. Ὁ Χριστὸς τὸ ἐπέτρεψε, πιθανότατα γὰρ νὰ συνεισθοῦν οἱ κάτοικοι τῶν Γαδαρηνῶν πὸν ἔβσοκαν παράνομα χοίρους, πράγμα πὸν δὲν ἦταν ἐπιτρεπτό ἀπὸ τὸν μωσαϊκὸ Νόμο. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ κάτοικοι δυσареστήθηκαν καὶ παρακάλεσαν τὸν Χριστὸ νὰ φύγει ἀπὸ τὴν πόλη τους. Τὸ γεγονός αὐτὸ μᾶς δείχνει ὅτι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν θέλει τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, τότε ὁ Χριστὸς ἀπομακρύνεται. Ὅμως στὸ ἔργο τῆς σωτηρίας χρειάζεται νὰ συνεργήσει καὶ ὁ ἄνθρωπος. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος συνδεθεῖ διὰ τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν Θεὸ, τότε θεραπεύεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ πάθη του, ἢ ἀπὸ τίς ψυχικὲς καὶ σωματικὲς του ἀσθένειες, ἀλλὰ ἀλλάζει καὶ ἡ ἐξωτερικὴ του ἐμφάνιση, ὅπως συνέβη μὲ τὸν δαιμονισμένο τῆς περικοπῆς.

Ὁ ἱαθεὶς δαιμονισμένος παρακαλοῦσε τὸν Χριστὸ νὰ τὸν κρατήσει κοντά του. Αὐτὸς ὅμως τοῦ σύστησε νὰ ἐπιστρέψει στὸ σπίτι του καὶ νὰ διηγηθεῖ στοὺς οἰκείους του ὅλα ὅσα τοῦ προσέφερε ὁ Θεός. Ὁ Χριστὸς τοῦ συστήνει νὰ γίνῃ κήρυκας καὶ ἀπόστολός του, νὰ μιλήσει γὰρ τὴν ἀλλαγὴ του, γὰρ τὴν ἔνωση του μὲ τὸν Χριστὸ πὸν τὸν καθιστᾶ ἀτρόμητο καὶ ἄτρωτο, ἀφοῦ στὴν ὑπαρξή του ζεῖ ὁ Χριστός.

Μὲ τὴν διήγηση αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ νὰ ἀναλογισθοῦμε τὸ βάραθρο στὸ ὁποῖο κατακρημνίζονται ὅλοι ὅσοι μέχρι τὸ τέλος τους ἡ ζωὴ τους ὁμοιάζει μὲ αὐτὴ τῶν συμπαθῶν χοίρων, νὰ ἀποφύγουμε τὴν συμβίωση μὲ τὸ κακὸ, νὰ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ νὰ πλησιάσουμε στὴν πηγὴ τῶν μύρων πὸν μᾶς χάρισε ὁ Θεός. Χρειάζεται, ὅπως γράφει ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, νὰ εἰσέλθουμε στὸ μεγάλο καὶ μυρωδάτο λιβάδι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ τὴν μεταβολὴ τοῦ βίου μας νὰ γίνουμε συγκάτοικοι τῶν ἁγίων μας στὴν γῆ καὶ συμπολίτες τους στὸν οὐρανό.

Τὸν Μακαριώτατο ἐπισκέφθηκε στὴν Ἀρχιεπισκοπὴ ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος (16.10.2006).

Ἡ Α.Θ.Π. ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης καὶ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κατὰ τὴν ἐναρξὴ τῆς Διημερίδος γὰρ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (16.10.06). Περισσότερα στὸ προσεχὲς τεῦχος.

Ἀπὸ τὴν ἡμερίδα τῶν στελεχῶν διακονίας νεανικοῦ ἔργου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης. (Κατασκηνώσεις Νεαπόλεως 11.8.2006).

Ἀπὸ τὴν παρουσίαση τοῦ τόμου γὰρ τὰ κειμήλια τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων (10.10.2006).

Στιγμιότυπο ἀπὸ τίς Κατασκηνώσεις τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Νεαπόλεως καὶ Σταυρουπόλεως στὴν Πρῶτη Φλωρίνης (Ἰούλιος 2006).

Ὁ Σεβ. Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Ἀλέξανδρος καὶ ἡ Ἡγουμένη τῆς Ἱ. Μονῆς Ἐλώνης, μετὰ τὴν συνέντευξη Τύπου γὰρ τὴν ἀνεύρεση τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τῆς Παναγίας (Ὀκτώβριος 2006).